

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Tomáš Komárek

Zastoupení

Representation

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Dvořák

Katedra: Občanského práva

Září 2016

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....
Tomáš Komárek

Děkuji vedoucímu své diplomové práce prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za konzultace, vedení a poskytování užitečných rad během zpracování této diplomové práce a za jeho nezměrnou vstřícnost.

Seznam použitých zkratk:

o.s.ř. – zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád

ObčZ – zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník

NOZ – zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník

ZOK – zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích

ZŘS – zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních

Obsah:

Seznam použitých zkratk	3
Obsah	4
Úvod	6
1. Historický exkurz do vývoje zastoupení	8
2. Pojem zastoupení	12
3. Smluvní zastoupení	16
3.1. Vznik smluvního zastoupení	16
3.2. Zánik smluvního zastoupení	18
3.2.1. Zánik vykonáním právního jednání, na které bylo omezeno	18
3.2.2. Zánik odvoláním zastoupení zmocnitelem	18
3.2.3. Zánik výpovědí zastoupení zmocněncem	19
3.2.4. Zánik smrtí zmocněnce, nebo jeho zánikem jedná-li se o právnickou osobu	19
3.2.5. Zánik smrtí zmocnitele, nebo jeho zánikem jedná-li se o právnickou osobu	20
3.3. Samokontrahování	21
3.4. Zdánlivé zmocnění	22
3.5. Prokura	24
3.5.1. Výkon funkce prokuristy	25
3.5.2. Odměňování prokuristy	26
3.5.3. Zánik prokury	26
4. Zákonné zastoupení a opatrovnictví	28
4.1. Základní vymezení zákonného zastoupení a opatrovnictví	28
4.2. Opatrovnictví člověka	29
4.2.1. Předpoklady pro ustanovení opatrovníka	29
4.2.2. Rozsah opatrovnictví	33
4.2.3. Osoba opatrovníka	33
4.2.4. Opatrovnická rada	35
4.3. Opatrovnictví právnické osoby	37

5. Další způsoby zastoupení.....	40
5.1. Nápomoc při rozhodování.....	40
5.2. Zastoupení členem domácnosti.....	41
5.3. Vzájemné zastupování manželů.....	42
5.4. Zastoupení dítěte.....	43
6. Překročení zastoupení.....	46
7. Zastoupení v civilním soudním řízení.....	49
7.1. Účastníci řízení podle o.s.ř.	49
7.1.1. Fyzické osoby jako účastníci řízení.....	51
7.1.2. Právnícké osoby jako účastníci řízení.....	52
7.2. Procesní způsobilost.....	54
7.2.1. Procesní způsobilost fyzických osob.....	55
7.2.2. Procesní způsobilost právníckých osob.....	56
7.3. Zastupování zvoleným účastníkem.....	61
7.3.1. Zastupování advokátem.....	62
7.3.2. Zastupování notářem a patentovým zástupcem.....	63
7.3.3. Zastupování obecným zmocněncem.....	64
7.3.4. Zastupování opatrovníkem.....	65
8. Závěr.....	68
9. Použité zdroje.....	70
Abstrakt.....	75
Abstract.....	76
Klíčová slova / Key words.....	77

Úvod

Původ právního institutu zastoupení nalezneme již v římském právu v období starověku. Ačkoli římské právo neuznávalo zastoupení v té podobě, v jaké ho známe dnes, položilo základy k jeho dalšímu vývoji a rozvoji.

Dalším velmi důležitým pramenem pro utváření našeho práva je bezesporu rakouský Obecný zákoník občanský z roku 1811 známý pod zkratkou ABGB (německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie). ABGB posloužil ostatně v mnohém inspirativně i přípravě nového občanského zákoníku.

Dnes je institut právního zastoupení hojně využíváný a nelze si bez něho ani představit fungování moderní společnosti.

Vzhledem k tomu, že zastoupení je velmi rozsáhlým institutem, dovolím si na úvod práce pouze krátký historický exkurz do vývoje tohoto institutu v našem právu, a poté se zaměřím na definování základního pojmu zastoupení.

V další části práce se poté zaměřím na smluvní zastoupení a to zejména na způsoby jeho vzniku a také jeho zániku a také na některé zvláštní způsoby smluvního zastoupení jako například prokura.

Čtvrtou kapitolu věnuji zákonnému zastoupení a opatrovnictví. Zde se zaměřím především na opatrovnictví člověka, předpoklady pro ustanovení opatrovníka a rozsah opatrovnictví, ale za zmínku jistě stojí i opatrovnictví právnické osoby, což je pro občanské právo hmotné nový institut.

Další kapitolu bych poté věnoval některým vybraným způsobům zastoupení, jako je například zastoupení členem domácnosti či vzájemné zastupování manželů.

Šestá kapitola nabídne základní přehled důsledků překročení zástupčího oprávnění.

A poslední kapitolu věnuji základnímu přehledu procesního zastoupení v civilním soudním řízení.

1. Historický exkurz do vývoje zastoupení

Zastoupení je jedním z tradičních a základních institutů práva a patří i mezi základní právní instituty demokratického právního státu. Je to institut, který se vyvíjel již od dob římského práva, i když samo římské právo zastoupení, tak jak jej známe dnes, neznalo.

Římské právo vycházelo ze zásady, že právní jednání má účinky pouze pro ty osoby, které se na něm podílely. A tak zcela výjimečně mívalo jednání účinky i u osob třetích.¹ Mimořádný případ účasti třetí osoby v právním jednání je posel – nuntius. Posel ovšem nejedná sám, pouze tlumočí cizí vůli, vyřizuje, co mu bylo uloženo, takže je spíše pouhým nástrojem, jakýmsi živým megafonem.²

Římské právo zastoupení neuznávalo, připouštělo se pouze náhradnictví; trvalo se totiž na principu, že „skrze svobodného člověka, který není podřízen naší moci, nemůžeme ničeho nabýt“.³ Náhradník jedná vlastním jménem a vlastním projevem vůle, proto z jednání nabývá sám, sám se také zavazuje. Nato převede výsledky svého jednání na osobu, za kterou jednal, a to novým zcela samostatným jednáním, jehož základem je ona původní dohoda mezi náhradníkem a zastupovaným.⁴ Jedná se tedy typicky o nepřímé zastoupení, tak jak jej známe v dnešní době například u komisionářské smlouvy⁵, kdy jednání komisionáře vůči třetí osobě nezavazuje přímo komitenta, ale právě komisionáře, který jednání činí.

Prvním kodexem, který na našem území kodifikoval občanské právo a tedy také zastoupení, byl rakouský Obecný zákoník občanský z roku 1811

¹ Kincel, J., Urfus, V., Skřejpek, M.: Římské právo. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995, str. 105.

² Tamtéž.

³ Kincel, J., Urfus, V., Skřejpek, M.: Římské právo. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995, str. 106.

⁴ Tamtéž.

⁵ Viz. § 2455 a následující Občanského zákoníku

známý pod zkratkou ABGB (německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie), který byl vyhlášen 1. června 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z.s. a byl platný pro všechny země Rakouského císařství, kromě Uherského království. Jednalo se, na svou dobu, v mnoha ohledech o pokrokový zákoník, což dokládá i skutečnost, že po vzniku Československa v roce 1918 byl zákonem č. 11/1918 Sb., takzvanou recepční normou, přejat do československého právního řádu a přes několik novelizací platil na území Česka až do roku 1950, kdy byl nahrazen občanským zákoníkem - zákonem č. 141/1950 Sb. Na Slovensku byla situace komplikovanější, protože patřilo původně do Uherského království, uplatňovalo se zde až do přijetí občanského zákoníku v roce 1950 obyčejové právo a Obecný zákoník občanský tedy na Slovensku neplatil.

Obecný zákoník občanský rozděluje zastoupení na smluvní a zákonné, když u smluvního zastoupení používá pro listinu, která obsahuje zmocnění termín „plná moc“⁶ a zákonné zastoupení dále rozděluje na opatrovnictví a poručenství. Opatrovníka i poručníka ustanovoval soud. Rozdíl mezi poručníkem a opatrovníkem spočíval v tom, že poručník se ustanovoval nezletilcům a opatrovník ostatním osobám, které nebyly schopny své záležitosti obstarávat z jiného důvodu, než pro nezletilost. Poručník byl v první řadě povoláván závětí rodičů. V případě, že rodiče neustanovili závětí poručníka, nastupovala zákonná posloupnost případných poručníků a nebylo-li možné vybrat poručníka tímto způsobem, pak vybral poručníka soud. Opatrovník byl ustanovován u nezletilců, kteří drží nemovitě jmění v jiné provincii nebo, kteří v některém zvláštním případě nemohou býti zastupováni otcem nebo poručníkem; u zletilých, kteří upadnou v šílenost nebo blbost; u osob za marnotratníky prohlášených; u nenarozených; někdy také u hluchoněmých; u nepřítomných a

⁶ Viz. § 1005 ABGB

u trestanců.⁷

Právní úprava zakotvená ABGB byla v roce 1950 nahrazena Občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb. Tento zákoník byl vydán v rámci tzv. právníké dvouletky v rámci komunistické rekodifikace právních předpisů v souvislosti se změnou režimu po únoru 1948. Jak je uvedeno výše tento zákoník již platil na celém území tehdejšího Československa. Právní institut zastoupení nebyl jedním z institutů na které by byl při přípravě tohoto kodexu kladen zvláštní důraz a tak institutu zastoupení nebyl věnován větší důraz či prostor. Přínos tohoto zákoníku však lze spatřovat v tom, že vyčlenil příkazní smlouvu z obecných ustanovení o zastoupení. Výsledkem překotné přípravy tohoto zákoníku pak bylo, že nedlouho po jeho účinnosti byly zahájeny práce na přípravě nového občanského zákoníku.

V souvislosti s přijetím socialistické ústavy v roce 1960 byly zahájeny i práce na přípravě rekodifikace občanského práva. Výsledkem toho bylo přijetí ObčZ, který nabyl účinnosti dne 01. dubna 1964 a s určitými úpravami⁸ platil až do roku 2014, kdy ho nahradil NOZ. Základní úpravu zastoupení tento zákoník obsahoval v hlavě třetí, konkrétně v § 22 až § 33b a rozlišuje zastoupení na zastoupení zákonné a zastoupení na základě plné moci. Plnou moc pak lze udělit jak jak fyzické tak právníké osobě, za kterou pak zástupčí oprávnění vykonává statutární orgán. Zákonné zastoupení pak definoval § 26 tak, že pokud nejsou občané k právním úkonům způsobilí, jednají za ně jejich zákonní zástupci.⁹ ObčZ obsahuje podrobnější úpravu zastoupení než tomu bylo u předchozího občanského zákoníku z roku 1950, především v oblasti zastoupení na základě plné moci. Na rozdíl od předchozího občanského zákoníku ale již neobsahuje úpravu prokury, což je pochopitelné s ohledem na

⁷ § 270 ABGB

⁸ Především tzv. velkou novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb.

⁹ ObčZ používal až do novely provedené zákonem č. 509/1991 Sb. označení občané místo fyzické osoby

změny provedené socialistickým zákonodárstvím, kdy prokura, jakožto obchodní plná moc, zcela ztratila svůj význam.

Ačkoli byl ObčZ po revoluci 1989 opakovaně novelizován, bylo zřejmé, že je zde potřeba přijít se novou úpravou občanského práva, která by vycházela z demokratických principů, které socialistické zákonodárství potlačilo. Úvahy o nové rekodifikaci probíhali již od roku 1991, ale přes zjevnou potřebu nové úpravy, se přípravy nového občanskoprávního kodexu protáhli a úspěšně vyvrcholili až návrhem občanského zákoníku zpracovaného kolektivem vedeným profesorem Eliášem, jehož výsledkem bylo v roce 2012 přijetí NOZ.

2. Pojem zastoupení

V současné době je základ právní úpravy zastoupení v § 436 až § 488 Občanského zákoníku. Tato ustanovení upravují přímé zastoupení, tedy případy kdy jednání zástupce přímo zavazuje zastoupeného a práva a povinnosti z jednání zástupce tak vznikají přímo zastoupenému. Přímé zastoupení může vzniknout třemi různými způsoby a můžeme jej tedy rozdělit do tří kategorií: za prvé zastoupení smluvní, za druhé zastoupení zákonné a za třetí zastoupení na základě rozhodnutí soudu (opatrovnictví).

Založení účinků přímého zastoupení předpokládá vedle objektivně daných znaků přímého zastoupení a plné moci dále to, aby zmocněnec s třetí osobou jako takový jednal jménem zastoupeného, „způsobem zjevným a za jejího alespoň konkludentního souhlasu“, s tím, že celý kontext jednání zmocněnce a třetí osoby je obrácen k zastoupenému (zmocniteli), jakožto ke smluvní straně. Jinak řečeno, zastoupení je tehdy přímé, jestliže třetí osoba ví, resp. z okolností musí vědět, že s ní jednající subjekt jedná za jiného, že smluvní stranou je osoba jiná, a že jednání je vedeno se zástupcem - zmocněncem. Není-li splněna tato podmínka, pak se může jednat jen o zastoupení nepřímé.¹⁰ V případě, že není zcela zřejmé, že někdo jedná v zastoupení jiné osoby, má se zato, že jedná vlastním jménem a tedy sám za sebe. To samozřejmě nevylučuje, že se v takovém případě může jednat o zastoupení nepřímé.

Zástupcem i zastoupeným může být za zákonných podmínek osoba fyzická i právnická. Zástupce musí mít způsobilost k těm právním úkonům, které má vykonávat jménem zastoupeného. Nepožaduje se však, aby měl úplnou způsobilost k právním úkonům, nýbrž pouze způsobilost k tomu úkonu, který má jako zástupce vykonat. Zastoupený při zákonném zastoupení způsobilost

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn.: 33 Cdo 5273/2009 ze dne 15. prosince 2011.

k právním úkonům mít nemusí. Musí jí však mít při zastoupení smluvním, a to nejen k uzavření smlouvy o zastoupení (k udělení plné moci), nýbrž i k právnímu úkonu, který má zástupce na základě plné moci vykonat jménem zastoupeného.¹¹ Zastoupený totiž nemůže zástupce zmocnit k více úkonům, než které může vykonat či vykonávat sám. Zastoupeným může být i tzv. *nasciturus*, tedy dosud nenarozené dítě, v případě, že se později narodí živé. Zastoupení nenarozeného dítěte se využívá především v dědickém řízení.

Každá fyzická i právnická osoba mají právní osobnost, a tedy způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. U fyzické osoby vzniká právní osobnost narozením a zaniká smrtí.¹² Právní osobnost může mít i již zmiňované dosud nenarozené dítě, za předpokladů, že se narodí živé. U právnické osoby vzniká právní osobnost vznikem této osoby a zaniká jejím zánikem. Právnická osoba vzniká buď zápisem osoby do veřejného rejstříku, nebo v případě, že se jedná o právnickou osobu zřizovanou zákonem, účinností zákona, nebo pozdějším datem uvedeným v zákoně. Právnická osoba zapsaná do veřejného rejstříku zaniká dnem výmazu z veřejného rejstříku a právnická osoba, která nepodléhá zápisu do veřejného rejstříku, zaniká skončením likvidace.¹³ Právě způsobilost mít práva povinnosti je jedním ze základních předpokladů pro to, aby osoba mohla být zastoupena.

Způsobilost k právním úkonům označuje současný Občanský zákoník termínem svéprávnost. Svéprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)¹⁴. Právnické osoby mají úplnou svéprávnost, tedy způsobilost ke všem právním jednáním a nabývání povinností od svého vzniku po celou dobu své existence.

¹¹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 4. vydání, Praha: ASPI, 2005, str. 246.

¹² § 23 odst. 1) Občanského zákoníku.

¹³ § 185 a § 186 Občanského zákoníku.

¹⁴ § 23 odst. 2) Občanského zákoníku.

Fyzické osoby nabývají plné svéprávnosti až zletilostí, tedy dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plné svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.¹⁵

Zastoupit jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, ledaže při smluvním zastoupení zastoupený o takovém rozporu věděl nebo musel vědět. Jednal-li zástupce, jehož zájem je v rozporu se zájmem zastoupeného, s třetí osobou a věděla-li tato osoba o této okolnosti nebo musela-li o ní vědět, může se toho zastoupený dovolat. Má se za to, že tu je rozpor v zájmech zástupce a zastoupeného, pokud zástupce jedná i za tuto třetí osobu nebo pokud jedná ve vlastní záležitosti.¹⁶

Tady je zřejmý posun od oproti předchozímu občanskému zákoníku, který zcela vylučoval zastoupení zástupcem, jehož zájem je v rozporu se zájmem zastoupeného. Současný Občanský zákoník tak umožňuje u smluvního zastoupení, aby zájmy zástupce mohli být v rozporu se zájmy zastoupeného, v případě, kdy zastoupený věděl nebo musel vědět, že jeho zájmy mohou být v rozporu se zájmy jeho zástupce. V tomto případě se jedná o posílení smluvní volnosti v oblasti zastoupení, kdy především zastoupený má tedy možnost si svého zástupce libovolně vybrat a je jen na něm, jestli si zvolí i osobu, která může mít v dané záležitosti odlišné zájmy. To samozřejmě nezprošťuje zástupce povinnosti jednat v nejlepším zájmu zastoupeného.

Zástupce jedná zásadně osobně. Dalšího zástupce může pověřit pouze v případě, kdy si toto ujednal se zastoupeným, a nebo v případě kdy to vyžaduje nutná potřeba. Zástupce však v takovém případě odpovídá za řádný výběr

¹⁵ § 30 Občanského zákoníku

¹⁶ § 437 Občanského zákoníku.

dalšího zástupce. Možnost ustanovit dalšího zástupce v případech, kdy to vyžaduje nutná potřeba je opět posunem oproti předchozímu občanskému zákoníku, který takovouto možnost neobsahoval. Takovéto možnosti bude jistě vhodné využít v případech například určité indispozice zástupce, kdy hrozí nebezpečí prodlení. Zástupce tedy může pověřit dalšího zástupce obstaráním určité záležitosti, aniž by musel informovat zastoupeného, že nemůže určitou záležitost obstarat a ten by musel buď záležitost vyřizovat sám, nebo by sháněl jiného zástupce.

3. Smluvní zastoupení

3.1. Vznik smluvního zastoupení

Smluvní zastoupení vzniká na základě shodné vůle dvou stran, tj. zástupce a zastoupeného, a proto vyžaduje alespoň částečnou svéprávnost obou stran. Smluvní zastoupení nemůže vzniknout rozhodnutím orgánu; určení advokáta Českou advokátní komorou podle § 18 odst. 2 zák. o advokacii nenahrazuje zmocnění; rozhodnutí soudu podle § 30 o.s.ř. ustanovení zástupce účastníkovi, u něhož jsou předpoklady pro osvobození od soudních poplatků podle § 138 o.s.ř., nezakládá smluvní zastoupení.¹⁷ Předchozí občanský zákoník označoval nesprávně smluvní zastoupení jako „Zastoupení na základě plné moci“.¹⁸ Nesprávnost spočívá v tom, že právní důvod vzniku tohoto zastoupení představuje smlouva o zastoupení, nikoli plná moc. Plná moc má funkci jen jako potvrzení zastoupeného o tom, že zastoupení bylo ujednáno a vzniklo.¹⁹

Smluvní zastoupení vzniká ujednáním stran, tj. uzavřením smlouvy o zastoupení. Ať již taková smlouva bude označena jakkoliv, použijí se na ní ve smyslu § 1746 odst. 1 zpravidla zákonná ustanovení o smlouvě příkazní dle § 2430 a násl. (nikoliv však každá smlouva příkazní musí zahrnovat i ujednání stran o zastoupení). Příkazní smlouva je neformální. Může vzniknout i konkludentním jednáním stran (např. jen vystavením plné moci a jednáním zmocněnce na jejím základě). Kvazismluvní zastoupení může vzniknout rozhodnutím správce podniku v exekuci, podle kterého bude v řízení týkajícím se podniku zastupovat povinného; správce podniku má obdobné postavení jako

¹⁷ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1053.

¹⁸ Hlava Třetí, § 31 a násl. ObčZ

¹⁹ Důvodová zpráva k NOZ k § 441 až 449, dostupné např. v právním informačním systému ASPI

zástupce na základě plné moci.²⁰

Pojem plná moc je v ObčZ²¹ používán především ve smyslu jednostranného právního jednání zmocnitele. Plná moc je již dlouhodobě považována za jednostranné právní jednání zmocnitele, které je adresováno třetím osobám, její hlavní funkcí je prokázání (potvrzení) vzniku dohody o zastoupení mezi zmocnitelem a zmocněncem.²² To znamená, že plná moc musí bezpodmínečně obsahovat zmocnění zmocnitele vůči zmocněnci, aby zmocněnec obstaral uvedenou záležitost či uvedené záležitosti, ale nezbytně nutně nemusí obsahovat výslovné prohlášení zmocněnce, že zmocnění přijímá, jelikož k tomu se zavazuje již právě uzavřením smlouvy či dohody o zastoupení. Ve vztahu ke třetím osobám tak zmocněnec prokazuje přijetí zmocnění jednoduše tím, že podle udělené plné moci jedná. Nezbytnost výslovného přijetí plné moci se bude ale uplatňovat například u plných mocí udělovaných advokátům, kteří v této rovnou zmocňují substituta.

Z uvedeného vyplývá, že je nezbytné rozlišovat při smluvním zastoupení vnitřní a vnější vztah, k čemuž se vyjadřoval i Nejvyšší soud České republiky: Zatímco dohoda o zastoupení (která je obsažena ve smlouvě mandátní) je dvoustranným právním úkonem, kterým se zmocněnec zavazuje zastupovat zmocnitele v dohodnutém rozsahu, a týká se jejich vnitřního vztahu, plná moc je neadresným jednostranným právním úkonem zmocnitele, kterým prohlašuje vůči třetím osobám (vnější vztah), že zmocnil jinou osobu, aby ho v rozsahu uvedeném v této plné moci jako zmocněnec zastupovala.²³

²⁰ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1053.

²¹ Komentář: Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník. I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014: požívá zkratku ObčZ pro NOZ tedy pro zákon č. 89/2012 Sb.

²² Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník. I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 1665

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn.: 33 Cdo 4385/2007 ze dne 24. února 2010

3.2. Zánik smluvního zastoupení

Zánik smluvního zastoupení upravuje NOZ v § 448. Smluvní zastoupení zaniká z následujících důvodů:

1. vykonáním právního jednání, na které bylo zastoupení omezeno,
2. odvoláním zmocnitelem,
3. výpovědí zmocněncem,
4. smrtí zmocněnce, nebo jeho zánikem jedná-li se o právnickou osobu,
5. smrtí zmocnitele, nebo jeho zánikem jedná-li se o právnickou osobu.²⁴

Jedná se tedy pouze o demonstrativní výčet důvodů zániku zmocnění, když další důvody pro zánik zastoupení vyplývají z podstaty zastoupení.

3.2.1. Zánik vykonáním právního jednání, na které bylo omezeno

Zánik smluvního zastoupení vykonáním právního jednání nastává v momentě, kdy byla záležitost, pro kterou bylo zmocnění uděleno, obstarána. Typicky se bude jednat například o uzavření kupní či jiné smlouvy, nebo pravomocné skončení soudního či správního řízení, jedná-li se zmocnění udělené k zastupování v řízení před soudem nebo správním orgánem. Vykonáním takového jednání, či pravomocným skončením řízení zastoupení zanikne.

3.2.2. Zánik odvoláním zastoupení zmocnitelem

Zánik smluvního zastoupení odvoláním zastoupení zmocnitelem nastává okamžikem doručení výpovědi zmocněnci. Zmocnitel by měl o výpovědi zastoupení informovat i třetí osoby, se kterými zmocněnec v zastoupení jednal. NOZ nově obsahuje, na rozdíl od ObčZ možnost dohodnout si výlučné důvody,

²⁴ § 448 NOZ

pro které bude moci zmocnitel zastoupení odvolat. Mimo takto stanovené důvody může pak zmocnitel zmocnění odvolat, má-li pro odvolání zmocnění zvlášť závažný důvod. Co je oním zvlášť závažným důvodem bude třeba posoudit v každém konkrétním případě, ale typicky se bude jednat o podstatnou změnu okolností za kterých nebo pro které bylo zastoupení sjednáno a také případy, kdy zmocněnec nejedná v souladu se zájmy a pokyny zmocnitele. Platnost sjednání omezení odvolání zastoupení zmocnitelem, bude vždy třeba posuzovat zejména z pohledu souladu s dobrými mravy. Bude-li sjednané omezení odvolání zastoupení zmocnitelem, v rozporu s dobrými mravy, bude takové ujednání ex-tunc neplatné.

3.2.3. Zánik výpovědi zastoupení zmocněncem

Zmocněnec může zmocnění ukončit svým jednostranným projevem vůle. Vzhledem k tomu, že na smluvní zastoupení se aplikují ustanovení o příkazní smlouvě, tudíž když zmocněnec zmocnění vypoví, poruší tím svou povinnost za zmocněnce právně jednat a vniká mu tak povinnost nahradit škodu, která by vypovězením zastoupení, před jeho naplněním vznikla. Zmocněnec je po vypovězení zastoupení povinen vykonat ještě vše, co nesnese odkladu, aby zmocnitel nebo jeho právní nástupce neutrpěl újmu. Jeho právní jednání má tytéž účinky, jako by zmocnění ještě trvalo, neodporuje-li tomu, co nařídil ještě zmocnitel nebo jeho právní nástupce.²⁵

3.2.4. Zánik smrtí zmocněnce, nebo jeho zánikem jedná-li se o právnickou osobu

Smrtí zmocnitele, popř. jeho zánikem, , jedná-li se o právnickou osobu, zmocnění bez dalšího zaniká. Na dědice nepřechází povinnost vydat vše, co

²⁵ § 449 odst. 1 NOZ

zmocněnec pro zmocnitele získal , ani co mu zmocnitel propůjčil; tato povinnost stíhá každého, kdo má takovou věc u sebe. Ač to ustanovení o zániku zmocnění výslovně nestanoví, v případě zániku zmocněnce – právnické osoby přechází zmocnění na nástupnickou právnickou osobu. Jedná se o ustanovení výslovně dispozitivní; to znamená, že i pro případ smrti zmocněnce či jeho zániku si strany mohou ujednat jinak, včetně přechodu zmocnění na dědice či jinou osobu.

Pokud zemře advokát, Česká advokátní komora podle § 27 odst. 4 záko. O advokacii určí jiného advokáta jeho nástupcem, přičemž určený advokát o tom bezodkladně vyrozumí klienty zemřelého advokáta. Na nástupce advokáta však původní zmocnění nepřechází. Má-li proto nadále zastupovat klienta namísto zemřelého advokáta, udělí mu klient zmocnění nové.²⁶

3.2.5. Zánik smrtí zmocnitele, nebo jeho zánikem jedná-li se o právnickou osobu

Také smrtí zmocnitele, popř. jeho zánikem , jedná-li se o právnickou osobu, zmocnění bez dalšího zaniká, pokud si strany neujednaly jinak. Pokud se jedná o zmocnění majitele účtu (§ 2664 NOZ), jeho zmocnění trvá i po smrti zmocnitele, pokud ze zmocnění nevyplývá opak. Jestliže zmocnění trvá i po smrti zmocnitele, účinky právního jednání zmocněnce dopadají i na dědice zmocnitele.²⁷

²⁶ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1073

²⁷ Tamtéž,

3.3. Samokontrahování

Samokontrahování je případ, kdy zástupce může způsobit právní účinky pro a proti zastoupenému projevem vůle adresovaným sobě. Tato situace může mít dvě formy: a) zástupce uzavře (uskuteční) právní jednání (smlouvu) za zastoupeného se sebou samým (vlastní sebekontrahování), nebo b) uzavře (uskuteční) právní jednání (smlouvu) za dvě (nebo více) osoby, které jednotlivě zastupuje a jejichž zájmy nejsou v souladu.

Takováto jednání jsou obecně nepřípustná, protože taková osoba (samokontrahent) není zpravidla schopna být způsobilá řádně jednat v případě uzavírání smlouvy za existence protikladných zájmů více osob. Postačuje, že právní jednání může ohrožovat zájmy zastoupených, aniž by nastalo jejich skutečné znevýhodnění. To platí zejména tehdy, jestliže se zástupce má stát stranou smlouvy. Samokontrahování je proto platné a účinné jenom tehdy, jsou-li zúčastnění zastoupení s tím srozuměni anebo jestliže samokontrahování přináší zastoupeným výlučné právní výhody. V těchto případech je to třeba zřetelně vyjádřit uzavřením smlouvy zástupcem, aby je nemohl podle libosti (bez vědomí dotčených osob) zase rušit.²⁸

²⁸ Tichý, L.: Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 337

3.4. Zdánlivé zmocnění

Další nové ustanovení, které obsahuje NOZ oproti ObčZ je § 444 NOZ o zdánlivém zmocnění. Domněnka zdánlivého zmocnění se uplatní v případech, kdy nepravý zmocnitel a nepravý zmocněnec mezi sebou zastoupení neujednali, přesto nepravý zmocněnec za nepravého zmocnitele právně jedná. Zároveň platí, že nepravý zmocnitel vyvolá u třetí osoby domněnku, že zmocnění bylo uděleno. Domněnka může být vyvolána buď výslovným úkonem (například udělením ústní nebo písemné plné moci) nebo i konkludentně (jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnost o tom, co jednající osoba chtěla projevit). V takovém případě tedy došlo k udělení plné moci, ale nedošlo již k dohodě o zastoupení. Jak již bylo uvedeno dříve, plná moc má prokazovat dohodu o zastoupení, proto třetí osoby budou mít za to, že k takové dohodě došlo. Pokud nepravý zmocněnec právně jedná s třetí osobou, vznikají nepravému zmocniteli právní následky i přes nedostatek zmocnění. Nepravý zmocnitel se nemůže vůči třetí osobě dovolat neexistence zmocnění, ledaže by třetí osoba v době právního jednání s nepravým zmocněncem již nebyla v dobré víře nebo nemohla rozumně předpokládat existenci zmocnění.

Dále se dle § 444 odst. 2 NOZ domněnka zdánlivého zastoupení uplatní v případech, kdy zmocnění existovalo a zmocnitel o něm třetí osobu informoval, ale později zmocnění zaniklo. V takových případech se může zmocnitel vůči třetí osobě dovolat toho, že zmocnění zaniklo jen v případech, že zánik zastoupení třetí osobě oznámil ještě před jednáním zmocněnce, anebo v případě, že by třetí osoba o zániku zastoupení věděla.

V době účinnosti ObčZ na takovéto případy dopadala ustanovení o jednatelství bez příkazu § 742 ObčZ a o omylu § 49a ObčZ. NOZ tedy přináší do platného práva speciální úpravu, která vychází z úpravy omylu § 583 NOZ a úpravy nepříkázaného jednatelství § 3006 NOZ, ale dopadá konkrétně na

případy právě zdánlivého zmocnění.

3.5. Prokura

Prokura byla před účinností NOZ upravena v ObchZ. Prokurou zmocňuje podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku prokuristu k právním jednáním, k nimž dochází při provozu závodu, popřípadě pobočky a to i k těm, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Není nezbytné, aby se jednalo o jednání obvyklé, musí se však pojit s provozem. Má-li však mít prokurista i oprávnění zcizit či zatížit nemovitou věc, je nezbytné, aby takové ujednání prokura obsahovala. Na rozdíl od plné moci není potřeba, aby prokura obsahovala označení jednání a úkonů, ke kterým je prokurista zmocněn, kromě uvedené výjimky pro případ oprávnění prokuristy k zatěžování a zcizování nemovitých věcí. Činnosti související s provozem závodu, popřípadě pobočky, tak přímo vymezují rozsah zástupčího oprávnění prokuristy. Současné pojetí rozsahu prokury vychází z ABGB. ABGB definoval rozsah zástupčího oprávnění prokuristy ve svých člancích 41 a 42 velmi široce. Prokurista dle tehdejší doktríny představoval alter ego principála (tj. podnikatele). Jeho oprávnění bylo značně široké a zahrnovalo jakákoli právní jednání, která s sebou přináší provozování jakékoli živnosti obchodní, tj. provozování jakéhokoli závodu (neomezovalo se tedy na živnostenská oprávnění principála a na konkrétní závody či pobočky). Jakákoli omezení takového rozsahu zmocnění prokuristy (např. omezení časové, místní, předmětem jednání nebo jinými okolnostmi) neměla účinky vůči třetím osobám, tedy vymezovala pouze vztah mezi principálem a prokuristou (a to bez ohledu na to, zda byla zveřejněna a zda o nich třetí osoba věděla, či nikoli). Jednání v rozporu s tímto tzv. vnitřním omezením bylo navenek, ve vztahu k třetím osobám, bezvadné (za předpokladu, že byl dodržen způsob jednání prokuristů, udělil-li principál prokur více). Uvedené pravidlo o vnitřním omezení zástupčího oprávnění prokuristy platí i

dnes a je zakotveno v § 453 NOZ.²⁹

Naopak pro právoplatné udělení prokury je nezbytné, aby podnikatel byl zapsán v obchodním rejstříku. Podnikatel, který v obchodním rejstříku zapsán není, nemůže prokuru udělit. Mohl by však samozřejmě obecně udělit zmocnění na základě dohody o zastoupení. Prokura vzniká jejím udělením, tedy uzavřením dohody o jejím udělení, nikoliv až zápisem do obchodního rejstříku; díky výslovné úpravě první věty § 450 odst. 1 NOZ tak dochází k odstranění dřívějších právně-teoretických sporů o tom, zda je zápis prokury do obchodního rejstříku zápisem konstitutivním³⁰, či deklaratorním³¹.

3.5.1. Výkon funkce prokuristy

Prokurista není oprávněn přenést prokuru na někoho jiného ani udělit další prokuru; k opačným ujednáním se nepřihlíží.³² Pokud by tedy prokura obsahovala ujednání o možnosti prokuristy udělit další prokury, či prokuru na dalšího převést, bylo by takové ujednání neplatné.

Prokurista je povinen tedy vykonávat zastoupení na základě prokury osobně a s péčí řádného hospodáře. Pojem péče řádného hospodáře je vymezena v ZOK, konkrétně v § 51, kdy s péčí řádného hospodáře jedná ten, kdo jedná pečlivě a s potřebnými znalostmi a zároveň při podnikatelském rozhodování, v němž mohl v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to ovšem neplatí, pokud nejde o rozhodování učiněné s nezbytnou loajalitou k obchodní korporaci.³³ Povinnost vykonávat zastoupení na základě prokury osobně je

²⁹ Hurychová, K. Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie. Publikováno 20.10.2014. Dostupné online na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/prokura-v-novem-obcanskem-zakoniku>

³⁰ Viz. Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I.díl, Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009,

³¹ Viz. Pelikánová, I. a kolektiv: Obchodní právo, 1. Díl, 2. Přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 420

³² § 451 NOZ

³³ § 51 ZOK

zdůrazněna ustanovením § 451 odst. 1 NOZ, kdy udělení prokury právnické osobě se zakazuje.³⁴

Podnikatel může udělit prokuru jednomu prokuristovi ale může zároveň zmocnit i více prokuristů. V takovém případě je na podnikateli jakým způsobem prokury udělí, tedy zda ho bude moci zastupovat každý prokurista samostatně, nebo budou muset jednat společně. Prokurista se podepisuje tak, že k firmě podnikatele připojí svůj podpis a údaj označující prokuru; byla-li prokura udělena pro jednotlivou pobočku nebo jeden z více obchodních závodů, připojí také údaj označující pobočku nebo obchodní závod.³⁵

3.5.2. Odměňování prokuristy

Považuji za důležité se alespoň krátce zmínit i o odměňování prokuristů. Právní úprava, která by výslovně stanovovala výši či alespoň podmínky odměňování prokuristů nebyla obsažena v ObchZ a není obsažena ani v NOZ. K problematice odměňování prokuristů se ale již vyjadřoval Nejvyšší soud České republiky například ve svém rozsudku sp.zn.: 23 Cdo 2713/2009 ze dne 25.11.2009, kde konstatuje, že na odměňování prokuristy je na místě aplikovat ustanovení o mandátní smlouvě, kdy není-li úplata ve smlouvě stanovena, je podnikatel povinen zaplatit mandatáři úplatu, která je obvyklá v době uzavření smlouvy za činnost obdobnou činnosti, kterou prokurista uskutečnil při zařizení záležitosti. Z toho též vyplývá, že nárok na úplatu nelze vázat jen na samotný fakt udělení prokury, nýbrž je nutno zkoumat, zda prokurista skutečně záležitosti spojené s provozem podniku zastoupeného zařizoval a v jakém rozsahu.³⁶

3.5.3. Zánik prokury

Pro zánik prokury se použijí obecná ustanovení o zániku smluvního

³⁴ § 451 odst. 1 NOZ

³⁵ § 455 NOZ

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn.: 23 Cdo 2713/2009 ze dne 25. listopadu 2009

zastoupení. Mimo to obsahuje NOZ ještě speciální úpravu v ustanovení § 456 NOZ, kdy důvody pro zánik prokury jsou převod či pacht obchodního závodu nebo pobočky, pro které byla udělena. Smrtí podnikatele pak nastává zánik prokury pouze v případě, bylo-li tak ujednáno.³⁷

³⁷ § 456 NOZ

4. Zákonné zastoupení a opatrovnictví

4.1. Základní vymezení zákonného zastoupení a opatrovnictví

Zákonné zastoupení a opatrovnictví je upraveno v § 457 a následující NOZ. Zákon pak rozlišuje opatrovnictví člověka a opatrovnictví právnické osoby. Základní rozdíl mezi zastoupením smluvním a zákonným je pak v autonomii vůle u smluvního zastoupení a její absencí či nedostatkem u zastoupení zákonném či opatrovnictví. V obou případech však zástupce jedná jménem zastoupeného, kterému vznikají jednáním zástupce právní následky. Instituty zákonného zastoupení a opatrovnictví slouží k ochraně zájmů osob, které nemají samy způsobilost k právnímu jednání nebo je jichž svéprávnost je omezena. Rozdíl mezi zákonným zastoupením a opatrovnictvím spočívá v tom, že každý z těchto institutů vzniká z jiného důvodu.

Zákonné zastoupení vzniká přímo ze zákona a opatrovnictví pak na základě soudního rozhodnutí. To je důvod proč nejsou tyto instituty sloučeny pod jednotné označení zákonné zastoupení, tak jako tomu bylo v předchozí právní úpravě a působilo poněkud nejasně. Jak uvádí důvodová zpráva k NOZ, tak základním společným znakem obou uvedených způsobů zastoupení je skutečnost, že zákonného zástupce i opatrovníka může mít osoba nesvéprávná. Společným znakem je však také to, že taková zastoupení vznikají k ochraně nesvéprávného a v jeho zájmu, na což se zvláště dbá u člověka. Logickým důsledkem této konstrukce je akceptace tradičního řešení při kolizi zájmů zákonného zástupce či opatrovníka se zájmy zastoupeného, popř. při kolizi zájmů několika osob, které mají společného zákonného zástupce nebo opatrovníka. Zákonný zástupce ani opatrovník nemají i vůči zastoupenému právo na odměnu s výjimkou opatrovníka, který má povinnost spravovat jmění a kterému za takovouto správu náleží odměna.³⁸

Rozsah práv a povinností opatrovníka určí soud v rozhodnutí o jmenování opatrovníka, zatímco u zákonného zástupce je tento rozsah stanoven zákonem. Kogentní ustanovení § 458 NOZ pak negativně vymezuje, v kterých taxativně vymezených záležitostech není jak opatrovník, tak zákonný zástupce oprávněn jednat. Jsou jimi záležitosti týkající se vzniku a zániku manželství, výkonu

³⁸ Důvodová zpráva k § 457 až 464 NOZ, dostupné např. v právním informačním systému ASPI

rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání.³⁹ U nemajetkových záležitostí je však zástupce omezen mnohem více samotnou povahou těchto záležitostí. V podstatě může zástupce jednat pouze v záležitostech ochrany osobnostních práv.⁴⁰ Zákonný zástupce pak nesmí odejmout zastoupenému věc zvláštní obliby vyjma případů ohrožení jeho života či zdraví a v případě zastupování nezletilého, který není plně svéprávný je možné věc zvláštní obliby odebrat i jiných závažných důvodů.⁴¹

4.2. Opatrovnictví člověka

4.2.1. Předpoklady pro ustanovení opatrovníka

Opatrovnictví člověka je v NOZ upraveno v § 465 a následujících. Soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Soud jmenuje opatrovníka zejména tomu, koho ve svéprávnosti omezil, tomu, o kom není známo, kde pobývá, neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání nebo tomu, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě jmění nebo hájení práv.⁴² Důvodová zpráva k těmto ustanovením NOZ uvádí, že opatrovníka nutno ustavit osobě, jejíž svéprávnost je omezena. Opatrovník musí být též ustaven člověku vůbec neznámému, anebo sice známému, ale neznámého pobytu, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů. Mohou existovat i další důvody zakládající příčinu k soudnímu ustavení opatrovníka. Sem spadá nejen nezbytnost ochrany zájmů opatrovance, ale i ochrana zájmů reprezentujících veřejný pořádek (např. opustí-li vlastník závodu závod, aniž ustaví svého zástupce, je tu důvod k ustavení opatrovníka v zájmu zajištění řádného provozu závodu, mj. a hlavně v

³⁹ Tichý, L.: Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 345

⁴⁰ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. Občanské právo hmotné. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 320

⁴¹ § 459 NOZ

⁴² § 465 NOZ

zájmu zaměstnanců).⁴³

Aby nastaly podmínky pro ustanovení opatrovníka je nezbytné, aby byly naplněny jednak formální a materiální předpoklady pro ustanovení opatrovníka osobě. Např. samotná nemožnost účastníka občanskoprávních vztahů hájit účinným způsobem svoje zájmy (např. proto, že jde o neznámou osobu nebo osobu neznámého pobytu) není důvodem, aby jí byl ustanoven opatrovník. K této formální okolnosti musí navíc přistoupit aktuální a konkrétní potřeba ochrany zájmů této osoby, případně veřejný zájem na vyřešení záležitosti, na které má osoba právní účast. Takovou skutečností je např. hrozba exekučního prodeje věcí zabavených u dlužníka, tvrdí-li dlužník, že tyto věci jsou ve vlastnictví nepřítomného.⁴⁴

V oblasti institutu svéprávnosti přinesl NOZ oproti ObčZ výraznou změnu v tom, že podle současné právní úpravy již nelze člověka zcela zbavit svéprávnosti, ale ve svéprávnosti lze člověka pouze omezit. Jestliže tedy osoba není schopna sama řádně hájit své zájmy a obstarat či obstarávat své záležitosti a soud rozhodne o omezení svéprávnosti této osoby, musí přesně vymezit jakým způsobem a v jaké míře osobu na svéprávnosti omezuje. Zároveň s řízením o omezení svéprávnosti zahájí soud i řízení ve věcech opatrovnictví člověka a tato řízení spojí.⁴⁵ Tento postup je zcela na místě, protože jinak by mohlo docházet k situacím, kdy osoba bude omezena na svéprávnosti, ale ke jmenování opatrovníka dojde až s určitým prodlením, během kterého, by osoba omezená na svéprávnosti nemohla jednat, k jejichž vykonání byla rozhodnutím soudu omezena, vůbec vykonávat, jelikož by tu nebyl nikdo, kdo by takové jednání za ní mohl vykonat.⁴⁶

⁴³ Důvodová zpráva k §465 až 471 NOZ, dostupné např. v právním informačním systému ASPI

⁴⁴ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1117

⁴⁵ § 46 ZŘS

⁴⁶ Opatrovníka není nezbytné jmenovat, jestliže postačí využití nápomoci při rozhodování ve smyslu § 45 a násl. NOZ

Dalším důvodem pro ustanovení opatrovníka, jak je uvedeno výše, je existence veřejného zájmu na tom, aby byl osobě opatrovník ustanoven. Onen veřejný zájem není sice v NOZ definován, ale je zřejmé, že se musí jednat o zájem větší skupiny osob a nikoli pouze jednotlivců. Každopádně obecně platí, že soud by měl přistoupit k ustanovení opatrovníka teprve až v případě, kdy nelze využít jiného opatření. Ustanovení § 465 odst. 1 NOZ je proto třeba vykládat spíše restriktivně, tak, že soud při existenci tzv. veřejného zájmu může ustanovit opatrovníka pouze člověku, který aktuálně z důvodu své nepřítomnosti nebo stavu nemůže uskutečnit konkrétní právní jednání nebo vůči němu nelze takové právní jednání uskutečnit a to jen tehdy, když speciální zákonné ustanovení takový postup umožňuje. Takovým ustanovením je např. § 29 odst. 3 o.s.ř. pro účely občanského soudního řízení, případně § 165 odst. 2 v případě, že právnická osoba nemá k dispozici osobu, která by byla způsobilá ji zastupovat. Ustanovení § 465 odst. 1 NOZ je totiž samo o sobě příliš vágní na to, aby samo o sobě opravňovalo k zásadnímu zásahu do individuálního právního postavení subjektu soukromého práva, jakým nepochybně je ustanovení opatrovníka.⁴⁷ K tomuto principu se stejným způsobem vyjadřoval i Ústavní soud České republiky např. ve svém rozhodnutí sp.zn.: IV. ÚS 412/04 ze dne 7. prosince 2005. Obecně lze tedy říci, že v každém konkrétním případě bude muset zvážit důkladně, zda existuje veřejný zájem dostatečně silný na to, aby bylo nezbytné přistoupit k takovému zásahu do individuálních práv osoby, jakými je ustanovení opatrovníka pro určité právní jednání či pro určitý okruh právních jednání.

Spolu s ustanovením opatrovníka, případně i kdykoli během opatrovnictví, může soud opatrovníku uložit, aby se nechal pojistit pro případ odpovědnosti za

nebo v případech, kdy lze využít zastoupení členem domácnosti ve smyslu § 49 a násl. NOZ.

⁴⁷ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1118

škodu způsobenou opatrovanci. V rozhodnutí je třeba vymezit parametry této pojišťovací povinnosti, nelze však uložit, aby opatrovník uzavřel pojistnou smlouvu se zcela konkrétním subjektem. I když náklad na pojištění vzniká na základě soudního rozhodnutí, a nikoli z vůle opatrovníka, o případné náhradě nákladů opatrovníka za vynaložené pojistné soud rozhodne až k návrhu opatrovníka a na základě opatrovníkem doložených podkladů. Soud totiž nemůže předjímat výši těchto nákladů a vůli opatrovníka k jejímu proplacení. Právo na náhradu nákladů za pojistné lze uložit i do budoucna, pokud z důkazů předložených opatrovníkem lze dovodit konkrétní výši periodicky splatného pojistného, a to za předpokladu, že po opatrovníku nelze spravedlivě žádat, aby pojistný náklad platil prvotně sám. Soud totiž nemůže po opatrovníku žádat splnění povinnosti, kterou není objektivně schopen naplnit, a tím zmařit účel opatrovnictví. Rozhodnutí o přiznání nákladů na pojistné do budoucna lze i bez návrhu změnit, změní-li se okolnosti, které vedly k přiznání konkrétní nákladové částky.⁴⁸

Soud přistoupí k uložení povinnosti opatrovníku k povinnosti pojistit se pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou opatrovanci zejména v případech kdy bude opatrovníku svěřena správa majetku opatrovance.

Nově zavádí NOZ také možnost upravit své poměry do budoucna předběžným prohlášením, v němž osoba projeví vůli, jak a kým mají být tyto záležitosti spravovány. Protože se jedná o úkon, který může mít závažné důsledky v dalším životě osoby, je třeba splnit základní formální náležitosti, jako je forma veřejné listiny či přítomnost dvou svědků. Tímto prohlášením je poté soud vázán a po přezkoumání schopnosti osoby stát se opatrovníkem takto zvolenou osobu jmenuje opatrovníkem.

⁴⁸ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1120

4.2.2. Rozsah opatrovnictví

Je nezbytné, aby v případě, že soud dospěje k závěru, že je na místě ustanovit osobě opatrovníka, také vymezil rozsah oprávnění a povinností opatrovníka, které bude mít při zastupování opatrovance. Při vymezení rozsahu opatrovnictví soud musí brát v úvahu, že opatrovník zpravidla nemá být jmenován pouze za účelem uskutečnění určitého jednání jménem opatrovance (např. k převzetí výpovědi z nájmu bytu jménem opatrovance). Vymezení oprávnění ustanoveného opatrovníka musí pokrývat celý komplex právních vztahů, které mezi třetí osobou (např. pronajímatelem) a opatrovancem mohou v souvislosti s existencí komplexního vztahu vzniknout. Opatrovníka soud ustanoví i bez návrhu, jakmile se o potřebě nebo o zákonné povinnosti k jeho ustanovení dozví.⁴⁹

Je třeba podotknout, že ustanovení opatrovníka člověku, který není omezen ve svéprávnosti a je schopen samostatně právně jednat (např. osoba neznámého pobytu), nezbavuje tuto osobu oprávnění uskutečnit právní jednání, pro jehož vykonání jí byl ustanoven opatrovník.⁵⁰ V případě, že se tedy osoba již byl ustanoven opatrovník například právě z důvodu, že byla v tu dobu neznámého pobytu, objeví, pominou důvody pro ustanovení opatrovníka. Nejen, že taková osoba může sama vykonat ono jednání či okruh jednání, pro které jí byl opatrovník ustanoven, ale je to i důvod proto, aby soud jmenování opatrovníka zrušil.

4.2.3. Osoba opatrovníka

Soud jmenuje opatrovníkem osobu, kterou navrhl opatrovanec. Není-li to možné, jmenuje soud opatrovníkem zpravidla příbuzného nebo jinou osobu opatrovanci blízkou, která osvědčí o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem a

⁴⁹ Tamtéž, str. 1119

⁵⁰ Tamtéž.

schopnost projevovat jej i do budoucna. Není-li možné ani to, jmenuje soud opatrovníkem jinou osobu, která splňuje podmínky pro to, aby se stala opatrovníkem, nebo veřejného opatrovníka podle jiného zákona. Způsobilost být veřejným opatrovníkem má obec, kde má opatrovanec bydliště, anebo právnická osoba zřízená touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu; jmenování veřejného opatrovníka podle jiného zákona není vázáno na jeho souhlas.⁵¹

Opatrovanec má tedy možnost navrhnout osobu opatrovníka, který mu má být ustanoven. Do jaké míry je zásada respektu k přání opatrovance způsobilá eliminovat druhou stěžejní zásadu, podle níž smyslem opatrovnictví je ochrana zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv (a to bez ohledu na vůli nebo přání opatrovance), bude muset vyřešit judikatura. V každém jednotlivém případě podle jeho skutkových okolností lze uvažovat o následujícím řešení: Imperativ, podle něhož soud jmenuje opatrovníkem osobu, kterou navrhl opatrovanec, je třeba aplikovat v mezích § 471 odst. 1 a rovněž § 38 a násl. Jestliže proto člověk projeví vůli ustanovení konkrétního opatrovníka ještě v době, kdy k takovému jednání byl schopen (např. ještě předtím, než u něho došlo k duševní poruše, která mu znemožňuje samostatně právně jednat), soud tuto vůli musí zásadně respektovat.⁵²

Způsobilost být veřejným opatrovníkem má obec, kde má opatrovanec bydliště, anebo právnická osoba zřízená touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu.⁵³ Stejně tak může být veřejným opatrovníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí⁵⁴ ve věcech péče o dítě.

⁵¹ § 471 NOZ

⁵² Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1128

⁵³ § 471 odst. 3 NOZ

⁵⁴ Podle § 4 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí: a) krajské úřady, b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností, c) obecní úřady a újezdni úřady, d) ministerstvo práce a sociálních věcí, e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, f) Úřad práce České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu.

Osoba jež má být pověřena výkonem funkce opatrovníka musí s výkonem této funkce souhlasit. Uvedené neplatí v případech, kdy je jmenován veřejný opatrovník, nebo např. v případech ustanovení advokáta opatrovníkem pro řízení podle § 29 o.s.ř.

Opatrovníkem, pak nemůže být osoba, která sama není schopna jednat ve věcech, ve kterých by měla za opatrovance jako opatrovník jednat, a to například z důvodu vlastního omezení ve svéprávnosti.

4.2.4. Opatrovnická rada

Je-li jmenován opatrovník, může opatrovanec nebo každá osoba opatrovanci blízká žádat o ustavení opatrovnické rady; opatrovník svolá schůzi osob blízkých opatrovanci a jeho přátel, jsou-li mu známi, tak, aby se schůze konala do třiceti dnů po obdržení žádosti. Není-li schůze včas svolána nebo nekoná-li se z jiného důvodu, anebo není-li na ní zvolena opatrovnická rada, svolá schůzi soud, a to i bez návrhu.⁵⁵

Opatrovnická rada je zcela novým právním institutem, který do oblasti zastoupení přináší NOZ. Potřeba jejího právního zakotvení vyplývá z objektivního faktu, že v některých situacích (v rámci některých právních jednání) se nejeví jako spravedlivé, aby o právních záležitostech rozhodovala pouze jedna osoba jako opatrovník. Zejména v rámci právních jednání, jež výrazně převyšují běžnou úroveň např. správy majetku, popř. jsou spojena s rozhodováním o významných životních otázkách, může názor jednoho subjektu odporovat názoru většiny jiných osob, které mají k opatrovanci bližší, zejména citový vztah.

Základním předpokladem pro možné ustavení opatrovnické rady je skutečnost, že fyzické osobě již byl ustaven opatrovník. To znamená, že

⁵⁵ § 472 NOZ

opatrovnickou radu není možné ustavit v situacích, kdy fyzické osobě opatrovník dosud ustaven nebyl, a to ani tehdy, pokud by předpoklady pro jeho ustavení byly splněny. Z dikce zákona dokonce jednoznačně vyplývá, že před ustavením opatrovníka není možné svolat schůzi osob opatrovanci blízkých a přátel.⁵⁶

Opatrovnická rada musí mít alespoň tři členy a je usnášení schopná za přítomnosti prosté většiny členů opatrovnické rady, jen v případě, že má opatrovnická rada přesně tři členy, vyžaduje se k usnášení přítomnost všech těchto členů.

Opatrovnická rada nemá procesní způsobilost, proto až na zákonem stanovené výjimky není účastníkem opatrovnického řízení. Zákonnou výjimkou je oprávnění pověřeného člena rady k podání návrhu na změnu výše odměny opatrovníka a oprávnění pověřeného člena rady podat návrh na zrušení opatrovnictví nebo odvolání opatrovníka a jeho nahrazení jinou osobou podle § 479 odst. 3 NOZ. Za takových okolností soud doručuje soudní písemnosti pověřenému členu rady.

Opatrovnická rada jako kolektivní orgán vzniká okamžikem završení volby a zaniká nejpozději se zánikem opatrovnictví jako takového pro důvod vzniklý na straně opatrovance (např. zemře-li opatrovanec nebo je-li mu navracena plná způsobilost k právnímu jednání). Její existence však není vázána na osobu konkrétního opatrovníka, neboť opatrovnictví smrtí opatrovníka nebo jeho odvoláním nezaniká.⁵⁷

Člen opatrovnické rady je volen na dobu neurčitou.⁵⁸ O volbě členů opatrovnické rady a náhradníků vyhotoví zápis zapisovatel, kterého určí

⁵⁶ Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník. I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 1710

⁵⁷ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1135

⁵⁸ § 477 odst. 1 NOZ

přítomní. Ze zápisu musí být zřejmé, kdy se schůze konala, kdo se jí zúčastnil, kdo byl zvolen zapisovatelem, členem opatrovnické rady a náhradníkem a kolika hlasy, zda proti průběhu jednání někdo protestoval a z jakého důvodu. Protesty podané v písemné formě musí být k zápisu připojeny. Zápis o volbě členů opatrovnické rady zapisovatel doručí opatrovníkovi a soudu, který opatrovníka jmenoval.⁵⁹

Institut opatrovnické rady je dle mého názoru zcela jasným přínosem do oblasti opatrovnictví osob, jelikož významně zvyšuje právní ochranu zájmů opatrovance.

4.3. Opatrovnictví právnické osoby

Dalším z nových institutů, které NOZ přinesl do občanského práva je i opatrovnictví právnické osoby. Do té doby byla zákonná možnost ustanovit právnické osobě opatrovníka pouze procesními předpisy pro jednotlivá řízení.⁶⁰

Institut opatrovnictví právnické osoby je v NOZ upraven v § 486 a násl. Soud jmenuje opatrovníka právnické osobě, která to potřebuje, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo aby mohla být hájena její práva.⁶¹ Právnická osoba tedy potřebuje opatrovníka, jestliže by bez jeho ustanovení došlo k ochromení její činnosti a není ve vlastních silách právnické osoby tuto situaci překlenout. Taková situace může výjimečně nastat, např. není-li znám reálný pobyt statutárního orgánu právnické osoby nebo je-li obchodní společnost ovládána dvěma nebo vícero osobami, které mají oprávnění jednat jménem společnosti a jejichž právní jednání si navzájem odporuje.

⁵⁹ § 475 NOZ

⁶⁰ Například § 29 odst. 2 o.s.ř., který stanoví, že opatrovníka ustanoví předseda senátu též právnické osobě, která jako účastník řízení nemůže před soudem vystupovat proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat nebo že je sporné, kdo je osobou oprávněnou za ni jednat, je-li tu nebezpečí z prodlení.

, nebo například zákon č. 500/2004 Sb. správní řád v ustanovení § 32 odst. 2, písm. c) umožňuje ustanovit právnické osobě opatrovníka v případech, kdy právnická osoba nemá orgán způsobilý za ni jednat, popřípadě jemuž lze doručovat, popřípadě je-li v jiném řízení předmětem sporu, kdo tímto orgánem právnické osoby je.

⁶¹ § 486 NOZ

Opatrovníka lze právnické osobě ustanovit až na základě reálně existující situace, nikoli na základě předpokladu, že bez tohoto aktu dojde k vážnému narušení chodu právnické osoby. To však neznamená, že je třeba čekat až na první vážnou újmu, která právnickou osobu následkem neustanovení opatrovníka postihne. V době rozhodování soudu o ustanovení opatrovníka však musí být postaveno na jisto, že by jinak ke škodlivému následku došlo.⁶²

Zájem právnické osoby, jenž může vést k ustanovení opatrovníka, zpravidla vyplývá z její podstaty. Např. obchodní společnosti jsou zakládány za účelem hospodářské aktivity směřující k dosažení zisku, z čehož vyplývá např. zájem společnosti na stabilním prostředí pro rozvoj jejích hospodářských aktivit. Naproti tomu družstva a spolky mají zpravidla vyvíjet činnost za účelem prosazení společného zájmu jejich členů, který nemusí směřovat k dosažení zisku. Cílem ustanovení opatrovníka právnické osobě však není nahrazení existujícího a fungujícího statutárního orgánu jinou osobou, která má podle názoru navrhovatele lepší předpoklady pro jednání jménem právnické osoby. Zájem právnické osoby na ustanovení opatrovníka soud zkoumá pouze ve formální rovině, např. zda existuje patová situace, při níž dvě rovnoprávné a reálně neodvolatelné osoby vykonávají oprávnění statutárního orgánu protichůdným způsobem. Soud nepřihlíží ke konkrétním výsledkům statutárního orgánu, jichž při výkonu své funkce dosahuje.

Při zvažování, zda je třeba ustanovit opatrovníka, soud provede vyhodnocení, zda je takový krok, který zásadně zasahuje do oprávnění právnické osoby samostatně jednat, přiměřený s ohledem na následek, který bez ustanovení opatrovníka hrozí. Tento přezkum musí být o to bedlivější, má-li být opatrovník ustanoven nikoli pro účely hájení zájmů právnické osoby, ale z

⁶² Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1151

důvodů veřejného zájmu.⁶³

Opatrovníkem právnické osoby může být jmenována pouze osoba, která splňuje podmínky pro výkon funkce statutárního orgánu. Jestliže opatrovník přestane podmínky pro výkon funkce statutárního orgánu splňovat, soud takového opatrovníka z funkce odvolá a nahradí jej jiným, který podmínky splňuje.

V případě, že v zakladatelském právní jednání právnické osoby je uvedena konkrétní osoba, která má být v případě nutnosti jmenována opatrovníkem, soud takovou osobu opatrovníkem jmenuje, pokud je k tomu způsobilá a souhlasí se jmenováním.⁶⁴

Vzhledem k tomu, že v případě výkonu funkce opatrovníka právnické osoby se zejména jedná o soukromoprávní jednání, které běžně přísluší statutárnímu orgánu, dopadá na jeho činnost právní úprava regulující postavení statutárních orgánů, resp. jejich práv a povinností.⁶⁵

Stejně jako je tomu o opatrovnictví fyzické osoby může soud uložit i opatrovníkovi právnické osoby, aby se pojistil pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou opatrovanci.

⁶³ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1151 až 1152

⁶⁴ § 488 NOZ

⁶⁵ Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník. I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 1726

5. Další způsoby zastoupení

5.1. Nápomoc při rozhodování

Potřebuje-li člověk nápomoc při rozhodování, protože mu v tom duševní porucha působí obtíže, třebaže nemusí být omezen ve svéprávnosti, může si s podpůrcem ujednat poskytování podpory; podpůrců může být i více.⁶⁶ Institut nápomoci při rozhodování lze uplatnit v případě zletilých osob stížených duševní poruchou, a to i bez omezení svéprávnosti. Nejedná se tedy o zastoupení v pravém slova smyslu ale pouze o asistenci při právních jednáních, která činí podporovaná osoba i nadále sama. Vztah podpůrce a podporovaného vzniká na základě smlouvy o nápomoci, která vzniká uzavřením písemně či prohlášením před soudem, který ji následně také schvaluje. Důvodem tohoto schválení je ochrana zájmu podporovaného, jelikož smyslem smlouvy je poskytování pomoci při právních jednání a to svou přítomností, radami či zajišťováním informací. V případě, že je zřejmé či lze očekávat, že by podpůrce mohl této pozice zneužít, plní zde předběžná soudní kontrola funkci ochrany zájmů slabší strany. Institut nápomoci při rozhodování není zastoupením. Podpůrce nejedná za podporovaného ani za něj závazně nerozhoduje. Jeho hlavní náplní je pouze nápomoc v podobě rad, podpory při právním jednání připojením vlastního podpisu, či namítání neplatnosti právních jednání.⁶⁷

Právní úprava podpory při rozhodování vychází zejména z čl. 12 odst. 3 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, podle kterého členské státy musí přijmout odpovídající opatření, aby osobám se zdravotním postižením umožnily přístup k asistenci, kterou mohou potřebovat při uplatňování

⁶⁶ § 45 NOZ

⁶⁷ Bělohlávek, J.A., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová T., a Šrotová, E.: Nový občanský zákoník: Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Praha: Aleš Čeněk, 2012, str. 26.

svéprávnosti.⁶⁸

Podpůrcem může být blízký příbuzný, přítel nebo jiný člověk, který má zájem o člověka, který potřebuje pomoc. Musí být zletilý a schopný podporu poskytnout. Jeho zájmy nemohou být v rozporu se zájmy podporovaného. Podpůrců může být rovněž několik.⁶⁹

Při jednáních, která budou mít písemnou formu je vhodné, aby k tomuto jednání připojil svůj podpis i podpůrce s uvedením své funkce a případně i s údajem o podpoře. Nejedná se tedy o obligatorní náležitost uzavření těchto jednání, ale rozhodně je nanejvýš vhodné i s ohledem na právní jistotu třetí osoby, aby podpůrce svůj podpis na listinné vyhotovení připojil. Podpůrce má pak i právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného, které nepodpořil a může být v rozporu se zájmy podporovaného.

5.2. Zastoupení členem domácnosti

Brání-li duševní porucha zletilému, který nemá jiného zástupce, samostatně právně jednat, může ho zastupovat jeho potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner, nebo osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky.⁷⁰ Zastoupení členem domácnosti vzniká až schválením soudem. Předtím, než soud o zastupování členem domácnosti rozhodne, tak se pokusí zjistit názor zastoupeného. Institut zastoupení členem domácnosti byl do NOZ vtělen především za účelem usnadnění obstarání záležitostí týkajících se poskytování zdravotních a sociálních služeb a žádostí o přiznání dávek pomoci v hmotné nouzi, státní sociální podpory a sociálního zabezpečení, jak uvádí důvodová

⁶⁸ Důvodová zpráva k NOZ k § 45 až 48, dostupné např. v právním informačním systému ASPI

⁶⁹ Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník. I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 249

⁷⁰ § 49 NOZ

zpráva.⁷¹

Využití tohoto institutu bude mít přednost předtím, než by soud přistoupil k rozhodování o omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka.

Zastoupení členem domácnosti nelze směřovat se zastoupením při obstarávání záležitostí rodiny⁷² a se vzájemným zastupováním manželů⁷³, k nimž dochází přímo ze zákona, aniž by bylo třeba jejich schválení soudem. Zmíněná ustanovení nejsou ve svém základu suspendována ani ustanovením opatrovníka nebo podpůrce, ani ustanovením zástupce nesvéprávného z řad členů domácnosti. Nicméně platí, že pokud opatrovník, podpůrce nebo zástupce z řad členů domácnosti předem projeví vůli k tomu, aby konkrétní běžná záležitost rodiny nebo nesvéprávného manžela byla vyřízena konkrétním způsobem, jsou rodinní příslušníci, případně manžel, povinni tuto vůli respektovat.⁷⁴

Zástupce je při zastupování člena domácnosti povinen dbát o ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv i o to, aby způsob jeho života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby, nelze-li tomu rozumně odporovat, odpovídal i zvláštním představám a přáním zastoupeného.⁷⁵

5.3. Vzájemné zastupování manželů

Institut vzájemného zastupování manželů je v NOZ upraven v § 696 a toto ustanovení uvádí, že manžel má právo zastupovat svého manžela v jeho běžných záležitostech. Co se rozumí běžnou záležitostí, občanský zákoník neuvádí, předchozí právní úprava uváděla v § 21 odst. 1 ZOR, že je manžel

⁷¹ Důvodová zpráva k NOZ k § 49 až 54, dostupné např. v právním informačním systému ASPI

⁷² § 693 a násl. NOZ

⁷³ § 696 a násl. NOZ

⁷⁴ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014

⁷⁵ § 51 NOZ

zejména oprávněn přijímat běžná plnění. Jak již bylo uvedeno v komentáři k § 693, běžnými záležitostmi je třeba rozumět pravidelné, obvyklé, opakující se úkony, nikoli výjimečné, nárazové. Manžel bude oprávněn zastoupit manžela při obvyklé správě majetku, který není ve společném jmění manželů, přijímat běžná opakující se plnění určená pro manžela.

V podstatných záležitostech pak musí každý z manželů jednat sám. Pokud se nechá zastoupit, musí dát zástupci plnou moc, zde je potom nerozhodné, zda půjde o manžela nebo o advokáta. V soudních a správních řízeních bude manžel pro zastupování potřebovat plnou moc. Zákoník práce v § 142 odst. 6 ZPr výslovně určuje, že převzetí mzdy je podstatnou záležitostí, a i manžel tedy potřebuje k jejímu převzetí plnou moc.⁷⁶

Problém takovéto úpravy tedy spočívá v tom, že nedefinuje, stejně jako předchozí právní úprava, co je onou podstatnou záležitostí a co je záležitostí běžnou. Na druhou stranu by bylo nanejvýš obtížné definovat ony běžné záležitosti tak, aby v budoucnu nevznikaly komplikace a problémy vystávající právě z oné definice. Lze tedy uzavřít, že pro posouzení co je onou běžnou záležitostí bude vždy třeba přihlédnout nejen k okolnostem konkrétní záležitosti, ale samozřejmě i k poměrům mezi manžely, tedy k tomu, co lze mezi manželi považovat za běžnou záležitost, jelikož takové posouzení se může především s ohledem na majetkové poměry manželů lišit případ od případu.

5.4. Zastoupení dítěte

Institut zastoupení nezletilého dítěte byl do účinnosti NOZ vymezen v zákoně o rodině.⁷⁷ Nově je úprava, kterou původně obsahoval zákon o rodině

⁷⁶ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 109.

⁷⁷ Zákon č. 94/1963 Sb.

obsažena v části druhé NOZ. Zastoupení dítěte pak konkrétně upravuje § 892 a násl. Rodiče mají právo a zároveň i povinnost zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé. Rodiče dítě zastupují společně, ale jednat může každý z nich. Není tedy vyžadováno, aby se oba rodiče účastnili společně právního jednání, je však nezbytné, aby na tomto jednání mezi nimi panovala shoda.

Rodiče jako zákonní zástupci dítěte mohou dítě zastupovat až do okamžiku, kdy nabude plné svéprávnosti. Povinnost a právo dítě zastupovat vyvěrá rodičům z jejich rodičovské odpovědnosti. Jako takové zaniká až v okamžiku, kdy dítě nabude plné svéprávnosti. Nezaniká tedy postupně se stupněm dosažené svéprávnosti dítěte. Může tedy nastat i situace, kdy v dané záležitosti bude moci jednat jak dítě samo, tak i jeho rodiče jako zákonní zástupci. I přesto, že dítě již nabylo takového stupně svéprávnosti, že v dané věci již může jednat samostatně, můžou za ně platně právně jednat jeho rodiče jako zákonní zástupci.⁷⁸

Zástupčí oprávnění rodičů není neomezené a má své limity. Rodiče nemohou dítě zastupovat ve věcech vzniku či zániku manželství dítěte, výkonu rodičovských povinností a práv dítěte, které je rodičem či v záležitostech pořízení pro případ smrti či prohlášení o vydědění. Dále rodiče nemohou dítě zastupovat v případě střetu zájmů. V takovém případě postačí, aby existovala i pouhá hrozba střetu zájmů. Pro takové jednání je tedy třeba, aby soud ustanovil dítěti kolizního opatrovníka. Dále jsou rodiče omezeni v zastupování dítěte v pracovněprávních věcech, když způsobilost nezletilého k právním jednáním v oblasti pracovního práva a jeho zastupování je upravena v zákoníku práce⁷⁹,

⁷⁸ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 967.

⁷⁹ Zákon č. 262/2006 Sb.

nebo například v případě umělého přerušení těhotenství dítěte.⁸⁰

Dále jsou rodiče de facto omezeni v zastupování plně nesvéprávného dítěte v případech, kdy je zákonem vyžadováno schválení jejich právního jednání soudem. Ve své podstatě jsou rodiče limitováni nutností schválení právního jednání, při němž vystupují jako zástupci dítěte ve věcech správy jmění dítěte, soudem – tzn. vydáním soudního rozhodnutí, kterým bude vysloven s právním jednáním souhlas.⁸¹

⁸⁰ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 968 až 969.

⁸¹ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 971

6. Překročení zastoupení

Rozsah zástupčího oprávnění je vždy vymezen buď zákonem, v případě zákonného zastoupení, nebo v rozhodnutí soudu, v případě opatrovníka, který byl osobě ustanoven, nebo v dohodě o zastoupení a poté v na ní navazující udělené plné moci. Meze zástupčího oprávnění se posuzují nikoli z dohody o zastoupení, ale z plné moci, kterou zmocnitel zmocněnce vybavil.⁸² Následky překročení zástupčího oprávnění jsou uvedeny v § 440 a § 446 NOZ.

Z jednání zástupce vzniknou práva a povinnosti zastupovanému v případě, že zástupce jedná jménem zastoupeného a v mezích svého oprávnění vyplývajících z plné moci nebo z rozhodnutí, které objektivně existují, případně v mezích zástupčího oprávnění daného zákonem. V případě, že zmocněnec, jehož plná moc k zastupování zanikla, činí právní jednání jménem osoby, která mu zaniklou plnou moc udělila, jde o nezmocněné jednatelství a tato právní jednání jsou pro zmocnitele závazné jen v případě, že je dodatečně schválí. Pokud plná moc zanikla, nelze již uvažovat o zmocniteli ani o zmocněnci (postavení účastníků jako uvedených osob již zaniklo), ani o překročení plné moci, neboť nelze překročit něco, co již neexistuje. Ustanovení § 446 se v těchto případech nevyužije.

Pravidlo sdělující, že překročil-li zástupce zástupčí oprávnění (jednal ultra vires), zavazuje právní jednání zastoupeného pouze tehdy, když překročení schválí bez zbytečného odkladu, se uplatní jen v případě zákonného zastoupení a opatrovnictví a tehdy, když zástupce jedná jménem zastoupeného bez jakéhokoliv zástupčího oprávnění. Lhůta "bez zbytečného odkladu" je lhůtou objektivní a běží od okamžiku uskutečnění právního jednání ze strany

⁸² Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1049

zákonného zástupce nebo opatrovníka.⁸³ Princip zvýšené ochrany zastoupeného při zákoném zastoupení a opatrovnictví je třeba zohlednit i při výkladu zákona. Proto je třeba dovodit, že jednání zákonného zástupce nebo opatrovníka, které je v rozporu se zájmem zastoupeného, je právně neúčinné - je tzv. zdánlivým právním jednáním. Totéž platí, dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného nebo ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni týmž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, případně hrozí-li takový střet.⁸⁴

Jde-li o zastoupení na základě zmocnění - plné moci, uplatní se naopak zásada, že pokud zmocnitel bez zbytečného odkladu poté, co se o překročení zástupčího oprávnění dozví, nesdělí osobě, vůči níž zástupce jednal, že právní jednání zmocněnce neschvaluje, platí, že překročení schválil (§ 446).

Není-li právní jednání bez zbytečného odkladu schváleno (v případě zákonného zastoupení a opatrovnictví), případně oznámí-li zmocnitel třetí osobě bez zbytečného odkladu, že překročení plné moci neakceptuje (v případě smluvního zastoupení), je osoba, která právně jednala za jiného (nepravý zástupce) zavázána sama. Dodatečné schválení nebo nevyvratitelná právní domněnka dodatečného schválení právního jednání nepravého zástupce působí ex tunc, tedy zhojuje nedostatek zastoupení od počátku. Toto pravidlo se neuplatní v případě dodatečného souhlasu obecní rady (resp. rady městské části) s uskutečněním právního jednání jménem obce (např. výpovědi z nájmu bytu). Takové dodatečné právní jednání totiž nemůže zhojit absolutní neplatnost tohoto právního jednání, jež působí ex tunc, neboť absolutně neplatný právní jednání nemůže být konvalidováno. Nelze se proto ani ztotožnit s názorem, že

⁸³ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1049 až str. 1050

⁸⁴ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1102

je-li výpověď z nájmu, kterou dal v zastoupení města (mandanta) správce bytového fondu (mandatář) bez předchozího rozhodnutí pronajímatele, dodatečným usnesením městské rady schválena, dochází tím k ratihabici právního jednání s účinky ex tunc. Je tomu tak proto, že obec je veřejnoprávní korporací, jejíž vůle (projev vůle) se vytváří jiným způsobem než u osob soukromého práva.⁸⁵

Je tedy zřejmý rozdíl mezi smluvním a zákonným zastoupením, kdy u smluvního zastoupení postačuje, když zastoupený nevyjádří bez zbytečného odkladu svůj nesouhlas s jednáním zástupce a naopak u zákonného zastoupení potažmo u opatrovnictví se vyžaduje výslovný souhlas s jednáním zástupce, což zastoupenému poskytuje vyšší míru ochrany.

V případě, že tedy není jednání zástupce dodatečně schváleno, je z takového jednání, které překročilo zástupčí oprávnění zavázán sám zástupce. Osoba, se kterou bylo jednáno a která byla v dobré víře, může na jednajícím požadovat, aby splnil, co bylo ujednáno, anebo aby nahradil škodu.⁸⁶

⁸⁵ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 1049 až str. 1050

⁸⁶ § 440 odst. 2 NOZ

7. Zastoupení v civilním soudním řízení.

7.1. Účastníci řízení podle o.s.ř.

V občanském soudním řádu je definována základní procesní způsobilost účastníků civilních soudních řízení a způsoby zastoupení účastníků v těchto řízeních. Tato základní úprava obsažená v o.s.ř. se uplatní i v řízeních jako je exekuční řízení a insolvenční řízení. Od účinnosti ZŘS, tedy od 01.01.2014 pak byla procesní úprava některých řízení upravených v o.s.ř., jako například dědického řízení či řízení ve věcech rodinných nebo například řízení ve o soudním prodeji zástav, z o.s.ř. vyňata a je nově upravena právě v ZŘS. Obecně je účastníkem ten, o jehož právech či povinnostech má být v řízení rozhodováno.

V § 19 o.s.ř. je uvedeno, že způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má právní osobnost; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává. Způsobilost být účastníkem řízení se odvíjí od hmotněprávní právní osobnosti (§ 15 NOZ), je ve srovnání s ní ale širší, protože zákon ji může přiznat i tomu, kdo právní osobnost nemá.⁸⁷ Účastníkem řízení pak může být například státní zastupitelství, které má v civilním soudním řízení postavení zvláštního procesního subjektu. Státní zastupitelství není právnickou osobou veřejného práva, je soustavou úřadů státu určených k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených zákonem do působnosti státního zastupitelství. V civilním soudním řízení vykonává svou tzv. netrestní působnost, a to vlastním jménem, nikoli jménem státu.⁸⁸

Dále účastníkem řízení může být i správce daně, což je orgán moci

⁸⁷ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 56

⁸⁸ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 60

výkonné, orgán územního samosprávného celku, jiný orgán a právnická nebo fyzická osoba, pokud vykonává působnost v oblasti veřejné správy, a to ve věcech souvisejících se správou daní.⁸⁹

Účastníkem řízení může být i Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, a to v rozsahu, který mu vymezuje zákon č. 201/2002 Sb. o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových tedy za ve věci určení vlastnického práva státu ke hmotné nemovité věci, jejíž ocenění podle zvláštního právního předpisu přesahuje v době zahájení řízení částku 25 000 000 Kč, nebo ke hmotné nemovité nebo movité věci prohlášené za národní kulturní památku, a nebo ke stavbě, která je sídlem Parlamentu, prezidenta republiky, vlády, ministerstva nebo jiného ústředního správního úřadu, Ústavního soudu, Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a Nejvyššího kontrolního úřadu, nebo pozemku touto stavbou zastavěnému, anebo ve věci vyklizení uvedených nemovitých věcí, popřípadě vydání uvedené movité věci. Dále úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových jedná v řízeních ve věci peněžitého plnění převyšujícího 50.000.000,- Kč a v obchodních věcech 250.000.000,- Kč, před zahraničními a mezinárodními soudy a rozhodčími orgány ve věci peněžitého plnění převyšujícího 50.000.000,- Kč a v obchodních věcech 100.000.000,- Kč, a také před Ústavním soudem o ústavní stížnosti v případech, kdy podaná ústavní stížnost souvisí s věcí týkající se majetku.⁹⁰ Dále Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových může vystupovat jako účastník v řízeních ve věci určení vlastnického práva státu, určení neplatnosti smlouvy o převodu věci z vlastnictví státu nebo vydání bezdůvodného obohacení na úkor státu,⁹¹ nebo může po dohodě s organizační složkou státu vystupovat jako účastník v řízení ve věci týkající se majetku namísto této

⁸⁹ § 10 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád

⁹⁰ § 3 zákona č. 201/2002 Sb. o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových

⁹¹ § 4 zákona č. 201/2002 Sb. o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových

příslušné organizační složky⁹² a jako vedlejší účastník může vystupovat v jakékoli věci týkající se majetku, se kterým je příslušná hospodařit státní organizace podle zvláštního právního předpisu má-li stát právní zájem na výsledku takového řízení.⁹³

Dalším účastníkem řízení může být Úřad pro ochranu hospodářské soutěže v řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže.⁹⁴

Dále je účastníkem řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců nebo státních zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci nebo při výkonu státní služby a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti i příslušná volební komise.⁹⁵

V řízení o výkonu rozhodnutí u soudu či v exekučním řízení vedeném u soudního exekutora je účastníkem takového řízení v postavení oprávněného i správní orgán, který na základě exekučního titulu,⁹⁶ který vydal, či případně osoba oprávněná z exekučního titulu, v takovém řízení vymáhá splnění povinnosti.⁹⁷

7.1.1. Fyzické osoby jako účastníci řízení

Fyzické osoby mají právní osobnost, a proto i procesněprávní subjektivitu od narození až do smrti. Stejně tak může mít procesněprávní subjektivitu i nasciturus. Procesněprávní subjektivita zaniká tedy smrtí a také prohlášením za mrtvého. Na procesněprávní subjektivitu ale nemá vliv prohlášení člověka za

⁹² § 6 zákona č. 201/2002 Sb. o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových

⁹³ § 9 zákona č. 201/2002 Sb. o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových

⁹⁴ § 323 a násl. ZŘS

⁹⁵ § 351 ZŘS

⁹⁶ Exekučním titulem je dle § 104 zákona č. 500/2004 Sb. správní řád, vykonatelné rozhodnutí či vykonatelný smír.

⁹⁷ § 105 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb. správní řád

nezvěstného. To má účinky pouze ve hmotném právu tam, kde to zákon stanoví. Prohlášením za nezvěstného nezanikla právní osobnost, proto je i nadále nezvěstný způsobilý být účastníkem řízení. V soudním řízení mu pak zpravidla bude k ochraně jeho práv jmenován opatrovník jako osobě neznámého pobytu.

V procesním právu existují specifické případy, kdy ačkoli je známo, že člověk zemřel, vede se o jeho právech a povinnostech řízení a zemřelý zůstává v postavení účastníka řízení. Tak je tomu v případě řízení o neplatnost manželství dle § 376 odst. 2 ZŘS, kdy soud po smrti manžela, jenž nepodal návrh na zahájení řízení, pokračuje v řízení s opatrovníkem zemřelému jmenovaným. Stejně tak pokračuje soud v řízení po smrti manžela, který byl navrhovatelem, pokud podají návrh na pokračování v řízení jeho potomci do jednoho roku od smrti rodiče. Stejně tak zemřel-li v průběhu řízení o určení otcovství zahájeného na návrh jiné k tomu oprávněné osoby domnělý otec, pokračuje soud v řízení s opatrovníkem, kterého zemřelému jmenuje. Jiná je situace v případě, kdy domnělý otec zesnul již před podáním návrhu na zahájení řízení; pak se řízení vede přímo proti opatrovníku zemřelého, účastníkem řízení je tento opatrovník.⁹⁸

7.1.2. Právnícké osoby jako účastníci řízení

Právnícká osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, jež se slučují s její povahou.⁹⁹ Způsobilost právníckých osob být účastníkem řízení vzniká dnem, ke kterému byly zapsány do obchodního nebo jiného zákonem určeného rejstříku, nestanoví-li zákon jinak (tak je tomu např. u právníckých osob přímo zřízených zákonem nebo na základě výslovného

⁹⁸ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 57

⁹⁹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 58

zmocnění zákona), a zaniká dnem výmazu z tohoto rejstříku, není-li zákonem stanoveno jinak.¹⁰⁰ Právnícká osoba, která je zřizována zákonem, vzniká dnem nabytí jeho účinnosti nebo dnem pozdějším v tomto zákoně přímo stanoveným. Zřízení zákonem je ale typické spíše pro právnícké osoby veřejného práva, jako je Česká televize (zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi), či profesní komory, jako např. Česká advokátní komora, Komora auditorů, Komora patentových zástupců, Komora soudních exekutorů či Hospodářská komora ČR a Agrární komora ČR.¹⁰¹ Právní osobnost právnícké osoby není vázána na zvolený nebo zapsaný předmět činnosti (viz Eliáš a kol. 2012 s. 114). Omezení právní osobnosti právnícké osoby může vyplývat v oblasti hmotného práva z povahy věci, např. právnícká osoba nemůže uzavřít manželství či souhlasně prohlašovat své otcovství k dítěti. Tato omezení se ale nemohou projevit v oblasti procesněprávní. Právnícká osoba proto bude mít způsobilost být účastníkem řízení i v případě, že bude žalobcem či žalovaným v řízení, jehož předmětem budou práva, jejichž nositelem z faktické povahy právnícká osoba být nemůže. Absence hmotněprávního poměru se může stejně jako u člověka projevit až zamítnutím žaloby. Proto pokud by právnícká osoba podala návrh na osvojení dítěte, není namístě řízení zastavit pro neodstranitelný nedostatek procesní podmínky, ale návrh zamítnout.

Způsobilost být účastníkem řízení mají pro civilní soudní řízení také právnícké osoby veřejného práva. Za ty jsou považovány především veřejnoprávní korporace a veřejnoprávní ústavy. Z hlediska hmotného práva a jejich vystupování v soukromoprávních poměrech je nezbytné akcentovat jejich zvláštní postavení a poměřovat jejich konkrétní práva a povinnosti s přihlédnutím k jejich zvláštní právní regulaci, pro účely procesního práva to

¹⁰⁰ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 105

¹⁰¹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 59

možné není. Způsobilost vystupovat v právních vztazích samostatně zakládá i těmto subjektům způsobilost být nositelem procesních práv a povinností, opačný výklad by vedl ad absurdum, tj. ke znemožnění jejich účasti na řízení. Procesněprávní subjektivitu mají proto v civilním soudním řízení i obce, vyšší územní samosprávné celky (kraje), veřejné vysoké školy, profesně-samosprávné komory, veřejnoprávní ústavy, jako je např. Český rozhlas, Česká televize či Česká tisková kancelář, a v neposlední řadě také veřejné právnické osoby nadačního (fundačního) typu, jako je např. veřejná zdravotní pojišťovna apod.¹⁰²

Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právnickou osobu.¹⁰³ Procesněprávní subjektivitu má tedy stát - Česká republika a jednotlivé organizační složky mají procesněprávní subjektivitu jen ve vymezených případech, které byly například uvedeny na začátku této kapitoly.

7.2. Procesní způsobilost

Procesní či procesněprávní způsobilost je způsobilost vystupovat jako účastník řízení před soudem. Každý může před soudem jako účastník samostatně právně jednat v tom rozsahu, v jakém je svéprávný. Přiznává-li zvláštní právní předpis namísto státu někomu jinému způsobilost samostatně jednat před soudem ve věci týkající se majetku státu, jedná tato osoba jako účastník.¹⁰⁴ Procesně způsobilý účastník je oprávněn v řízení samostatně činit procesní úkony a pro řízení není třeba, aby byl zastoupen. Na rozdíl od procesněprávní subjektivity, která je předpokladem účastenství jako takového a musí být u každého z účastníků naplněna, procesní způsobilost nemusí být u

¹⁰² Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 59

¹⁰³ § 21 NOZ

¹⁰⁴ § 20 o.s.ř.

účastníka dána prakticky vůbec, může být v částečném rozsahu nebo v rozsahu plném. Případný nedostatek v rozsahu procesní způsobilosti účastníka je napraven jeho zastoupením.¹⁰⁵ S ohledem na uvedené je nezbytné rozlišovat procesní způsobilost u fyzických a právnických osob.

7.2.1. Procesní způsobilost fyzických osob

Rozsah procesní způsobilosti fyzických osob je přímo úměrný rozsahu svéprávnosti člověka. Plnou procesní způsobilost má proto ten, kdo má rovněž svéprávnost v plném rozsahu. Plně procesně způsobilý účastník je v řízení vždy oprávněn jednat samostatně. Výjimku představuje institut tzv. povinného zastoupení právním zástupcem, který se v českém civilněprocesním právu objevuje pouze u dovolání.¹⁰⁶ Absence povinného zástupce dovolatele ale nemá vliv na procesní způsobilost účastníka, ale je chápána jako nedostatek zvláštní procesní podmínky dovolacího řízení. Další výjimkou je individuální soudní rozhodnutí o nutnosti zastoupení účastníka opatrovníkem, protože jsou dány důvody dle § 29 odst. 3 (účastník je neznámého pobytu, nepodařilo se mu doručit na známou adresu v cizině, je stížen duševní poruchou nebo se z jiných zdravotních důvodů nemůže nikoli jen po přechodnou dobu účastnit řízení nebo se není schopen srozumitelně vyjadřovat). Ani toto rozhodnutí však nemá přímý vliv na procesní způsobilost účastníka, jemuž byl opatrovník ustanoven. I pokud má soud v řízení u tohoto účastníka za to, že by z důvodu omezení jeho rozumové a volní schopnosti byl dán důvod pro omezení jeho svéprávnosti, může to řešit toliko podnětem k zahájení řízení o svéprávnosti. Bez rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti nelze na účastníka pohlížet jako na procesně

¹⁰⁵ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 63

¹⁰⁶ Zde je třeba podotknout, že například i v řízení před ústavním soudem musí být fyzické a právnické osoby jako účastníci nebo jako vedlejší účastníci řízení před Ústavním soudem zastoupeny advokátem – viz. § 30 zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, ale v tomto případě, se nejedná o řízení podle o.s.ř.

nezpůsobilého.¹⁰⁷

Zvláštní postavení v kategorii fyzických osob mají nezletilí. Nezletilí mají procesní způsobilost v takovém rozsahu, v jakém mají způsobilost k právním úkonům; způsobilost přitom mají jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.¹⁰⁸ Je-li nezletilý rozumově a volně vyspělý více, než jsou nezletilí odpovídající jeho věku, je nově jeho právní jednání platné. Jako objektivní kritérium stanovuje NOZ zákonný požadavek souhlasu soudu. Tam, kde by i zákonný zástupce potřeboval k právnímu jednání nezletilého souhlas soudu, nemůže být nezletilý nikdy svéprávný, a proto ani plně procesně způsobilý.¹⁰⁹ V praxi poté budou nezletilí, kteří nejsou plně svéprávní (nezletilí mohou nabýt plné svéprávnosti například z důvodu uzavření manželství), v zásadě v soudním řízení z důvodu ochrany jejich práv zastoupeni buď zákonným zástupcem či případně jim soud ustanoví opatrovníka, a to v případech, kdy zákonný zástupce nemůže hájit zájmy nezletilého z důvodu střetu či hrozícího střetu zájmů a nebo v případech, kdy zákonný zástupce nezletilého a jeho zájmy v řízení řádně nezastupuje.

7.2.2. Procesní způsobilost právnických osob

Rekodifikované hmotné právo vychází z koncepce, v souladu s níž je svéprávnost závislá na rozumové a volní vyspělosti jednatelů, a jako taková je proto vlastností člověka. Právnická osoba není nositelem svéprávnosti, a tedy ani procesní způsobilosti. V procesním právu se postavení právnické osoby odvíjí od osoby jednající za právnickou osobu, která musí být svéprávná v

¹⁰⁷ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 64

¹⁰⁸ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 114

¹⁰⁹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 66 až 67

plném rozsahu. Osoby jednající za právnickou osobu jsou upraveny odlišně od hmotného práva v § 21 o.s.ř. Není-li zde osoba oprávněná jednat za právnickou osobu nebo je sporné, kdo touto osobou je, ustanoví soud právnické osobě opatrovníka dle § 29 odst. 2, je-li tu nebezpečí z prodlení.¹¹⁰ Za právnickou osobu tedy vždy jedná fyzická osoba, kterou je:

a) člen statutárního orgánu; tvoří-li statutární orgán více osob, jedná za právnickou osobu předseda statutárního orgánu, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen; je-li předsedou nebo pověřeným členem právnická osoba, jedná vždy fyzická osoba, která je k tomu touto právnickou osobou zmocněna nebo jinak oprávněna, nebo

b) její zaměstnanec (člen), který tím byl statutárním orgánem pověřen, nebo

c) vedoucí jejího odštěpného závodu, jde-li o věci týkající se tohoto závodu, nebo

d) její prokurista, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.

V případech, kdy zákon stanoví, že za právnickou osobu jednají jiné osoby, pak mají oprávnění za právnickou osobu jednat právě tyto ustanovené osoby před osobami shora uvedenými pod písmeny a) až d).¹¹¹ Právnická osoba se samozřejmě může v řízení nechat zastupovat i zástupcem na základě smluvního zastoupení za jehož účelem udělí zmocněnci tzv. procesní plnou moc, kterou zmocněnec prokáže, že je oprávněn právnickou osobu v řízení zastupovat.

Za právnickou osobu jedná především člen statutárního orgánu. Tvoří-li statutární orgán více osob, jedná za právnickou osobu předseda statutárního

¹¹⁰ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 69

¹¹¹ § 21 odst. 1 a 2 o.s.ř.

orgánu, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen. Je-li předsedou nebo pověřeným členem právnická osoba, jedná vždy fyzická osoba, která je k tomu touto právnickou osobou zmocněna nebo jinak oprávněna. I když je z hlediska hmotného práva platně stanoveno, že více osob tvořících statutární orgán právnické osoby je oprávněno za právnickou osobu jednat pouze společně, nemá toto jejich hmotněprávní postavení vliv na zastoupení právnické osoby v soudním řízení (usnesení NS sp. zn. 20 Cdo 2921/2004). Z hlediska této právní úpravy může nastat problém zejména u společnosti s ručením omezeným, kdy dle § 44 odst. 5 ZOK statutárním orgánem společnosti s ručením omezeným je každý jednatel, ledaže společenská smlouva určí, že více jednatelů tvoří kolektivní orgán. V soudním řízení je fakticky oprávněn jednat za právnickou osobu každý jednatel, protože však může být zástupcem dle § 21 o.s.ř. jen jedna osoba, musí tuto právnická osoba, respektive jednatelé mezi sebou určit.¹¹² V případě, že by nedošlo k určení zástupce právnické osoby dohodou jejich statutárních orgánů, přistoupí soud k ustanovení opatrovníka právnické osobě pro soudní řízení.¹¹³

Statutární orgán právnické osoby může pověřit zaměstnance či člena k zastupování právnické osoby v řízení. V takovém případě se pověřený člen či zaměstnanec prokáže pověřením, že může za právnickou osobu v řízení jednat. Zpravidla statutární orgán v takovém případě pověří podnikového právníka, který bude právnickou osobu zastupovat z titulu pověřením, jelikož nemůže vystupovat jako právní zástupce.

Je-li předmětem řízení věc týkající se odštěpného závodu, tedy pobočky závodu zapsané do obchodního rejstříku (viz § 503 NOZ), může za právnickou

¹¹² Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 73 až 74

¹¹³ Viz. § 29 odts. 2 o.s.ř.

osobu jednat v řízení také vedoucí odštěpného závodu. Jeho oprávnění vystupovat jako zástupce právnické osoby v těchto věcech před soudem vyplývá ze zákona a není k němu třeba dalšího pověření.¹¹⁴

Dalším v pořadí kdo může právnickou osobu zastupovat je prokurista. I když prokura představuje – z pohledu hmotného práva – zvláštní druh plné moci, která prokuristu zmocňuje ke všem právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku, je prokurista oprávněn jednat za právnickou osobu před soudem ve stejném rozsahu jako osoby uvedené v § 21 odst. 1 písm. a) až c) o.s.ř. Prokurista však není oprávněn jednat před soudem, udělila-li právnická osoba prokuru více osobám s tím, že k jejímu zastupování je třeba souhlasu všech prokuristů nebo alespoň dvou z nich.¹¹⁵

Dále ve specifických situacích můžou v řízení zastupovat právnickou osobu i další osoby. Dle § 102 ZOK se může každý společník veřejné obchodní společnosti domáhat za společnost splnění vkladové povinnosti proti společníkovi, který je se splněním vkladové povinnosti v prodlení, v řízení pak společnost zastupuje navrhovatel. Totéž platí i pro výkon rozhodnutí. Dle § 157 ZOK se může každý společník společnosti s ručením omezeným domáhat za společnost náhrady újmy proti jednateli nebo splnění jeho případné povinnosti plynoucí z dohody dle § 53 odst. 3 ZOK. Společnost v řízení tento společník zastupuje, což platí i pro následný výkon rozhodnutí. Pokud společník přestane být společníkem, zastupuje v řízení společnost jeho právní nástupce (§ 160 ZOK). Dle § 371 ZOK je každý kvalifikovaný akcionář oprávněn se za akciovou společnost domáhat náhrady újmy proti členu představenstva nebo dozorčí rady nebo splnění jejich případné povinnosti plynoucí z dohody dle § 53 odst. 3

¹¹⁴ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 74

¹¹⁵ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 120

ZOK nebo splacení emisního kurzu proti akcionáři, který je v prodlení s jeho splácením a v tomto řízení, i případném následném výkonu rozhodnutí, společnost zastupovat. Přestane-li být akcionář, který žalobu podal, akcionářem, zastupuje společnost v řízení jeho právní nástupce, byl-li mu původní akcionář znám (§ 373 ZOK). Dle § 462 ZOK předseda správní rady akciové společnosti zastupuje společnost v řízení před soudy a jinými orgány proti statutárnímu řediteli. Dle § 719 ZOK určí svého člena, který zastupuje družstvo v řízení proti členu představenstva, kontrolní komise.¹¹⁶

V případě, že byl právnické osobě ustanoven likvidátor, bude za právnickou osobu jednat právě likvidátor, jelikož dle ustanovení § 193 NOZ nabývá likvidátor působnosti statutárního orgánu okamžikem svého povolání. Kromě likvidátora je oprávněn za právnickou osobu jednat nucený správce, v případě, kdy dojde k zavedení nucené správy a nucený správce má postavení statutárního orgánu. Postavení nuceného správce je regulováno vždy příslušným právním předpisem, dle kterého byla nucená správa zavedena.¹¹⁷

Za stát před soudem vystupuje:

- a) Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových v případech stanovených podle zvláštního právního předpisu,
- b) organizační složka státu příslušná podle zvláštního právního předpisu v ostatních případech.

V případech, kdy za stát vystupuje před soudem Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, jedná před soudem jménem státu zaměstnanec pověřený jeho generálním ředitelem. Vystupuje-li před soudem za stát

¹¹⁶ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 74 až 75

¹¹⁷ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 75

organizační složka státu příslušná podle zvláštního právního předpisu (například soud či ministerstvo a nebo další správní úřady v rámci jejich působnosti), jedná před soudem jménem státu vedoucí organizační složky státu (v případě soudu, by to byl předseda soudu a v případě ministerstva by se samozřejmě jednalo o ministra) nebo jím pověřený zaměstnanec působící u této nebo jiné organizační složky státu.¹¹⁸

Za obec a za vyšší územně samosprávný celek jedná ten, kdo je podle zvláštního zákona oprávněn je zastupovat navenek, nebo jejich zaměstnanec, který tím byl touto osobou pověřen.¹¹⁹ Za obce a za kraje mohou před soudem jednat v první řadě ti, kdo jsou podle zákona oprávněni je zastupovat navenek. U obce je to starosta (v případě hlavního města Prahy a statutárních měst primátor) a u kraje je touto osobou hejtman. Dalšími osobami, které mohou jednat za obec nebo za kraj před soudem, jsou zaměstnanci obce nebo kraje, kteří tím byli pověřeni starostou (primátorem) nebo hejtmánem; tyto zaměstnanci mají za řízení před soudem obdobné postavení jako zaměstnanci právnické osoby.¹²⁰

7.3. Zastupování zvoleným účastníkem

Účastník si pro řízení může zvolit zástupce, který ho bude zastupovat. Zástupcem si může účastník zvolit v zásadě fyzickou osobu, s výjimkou řízení týkajících se vztahů mezi podnikateli vyplývajících z podnikatelské činnosti, kdy se může nechat zastupovat odborovou organizací, jejímž je členem, nebo v řízení o určení nebo změnu vyživovací povinnosti a v řízení o výkon rozhodnutí ukládajícího povinnost k placení výživného, jde-li o věci se vztahem k cizině, kdy se účastník může nechat zastupovat Úřadem pro mezinárodněprávní

¹¹⁸ § 21a o.s.ř.

¹¹⁹ § 21b o.s.ř.

¹²⁰ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 134

ochranu dětí. Dále ve věcech ochrany před diskriminací na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace se účastník může dát v řízení zastupovat též právníckou osobou vzniklou na základě zvláštního právního předpisu, k jejímž činnostem uvedeným ve stanovách patří ochrana před takovou diskriminací. Ve sporech o nárocích vycházejících z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona, se účastník může dát zastupovat právníckou osobou, k jejímuž předmětu podnikání, popřípadě činnosti patří ochrana práv podle autorského zákona. A také jedná-li se o řízení ve věcech pracovních, kdy žalobcem je cizinec, může se dát v řízení zastupovat též právníckou osobou vzniklou na základě zvláštního právního předpisu, k jejímž činnostem uvedeným ve stanovách patří ochrana práv cizinců. Za tyto právnícké osoby poté v řízení jedná samozřejmě příslušná fyzická osoba, jak je uvedeno výše.¹²¹

7.3.1. Zastupování advokátem

Zástupcem si účastník může vždy zvolit advokáta. Advokátu lze udělit pouze plnou moc pro celé řízení (tzv. procesní plná moc).¹²² Plná moc, která by advokátu byla udělena jen pro určité úkony (prostá plná moc), je neplatná. Udělením prosté plné moci není, je-li plná moc omezena jen na určitou část řízení před soudem (např. pro řízení před soudem prvního stupně, pro podání dovolání apod.).¹²³

Advokát je oprávněn dát se zastupovat jiným advokátem nebo, s výjimkou

¹²¹ § 26 o.s.ř.

¹²² § 25 odst. 1 o.s.ř.

¹²³ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 151

případů, v nichž je zastoupení advokátem podle tohoto zákona povinné, advokátním koncipientem nebo svým zaměstnancem jako dalším zástupcem.¹²⁴ Řízení ve které se tedy nebude moci advokát dát zastoupit koncipientem nebo dalším zaměstnancem bude řízení o dovolání.

Advokát je povinen poskytovat právní služby za podmínek stanovených v zákoně č. 85/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů a způsobem v něm uvedeným. Je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy účastníka, jehož zastupuje, a řídit se jeho pokyny. Pokyny účastníka není vázán tehdy, jsou-li v rozporu se zákonem, s jiným právním předpisem nebo stavovským předpisem vydaným ČAK. Advokát je povinen jednat čestně a svědomitě, je povinen využívat důsledně všechny zákonem připuštěné prostředky a způsoby poskytování právních služeb jím zastupovanému účastníku a v jejich rámci uplatnit v zájmu účastníka vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.¹²⁵

7.3.2. Zastupování notářem a patentovým zástupcem

V rozsahu působnosti zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti se může účastník nechat zastoupit notářem. Na rozdíl od advokáta, který může účastníka zastupovat ve všech řízeních, může notář vystupovat pouze v některých řízeních. Od 1. 1. 2014 může notář v souvislosti s notářskou činností v rámci další činnosti zastupovat před soudy jen v řízeních podle části páté OSŘ, ve věcech veřejných rejstříků a ve věcech podle ZŘS s výjimkou 1. řízení o pozůstalosti, v němž vykonává činnost soudního komisaře, 2. řízení ve věcech kapitálového trhu, 3. řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže, 4. řízení o nahrazení souhlasu

¹²⁴ § 25 odst. 2 o.s.ř.

¹²⁵ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 152

zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin, 5. řízení o plnění povinností z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva, 6. řízení o soudním prodeji zástavy a 7. řízení ve věcech rodinněprávních vyjma péče soudu o nezletilé a výkonu rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé.¹²⁶

Stejně jako advokátovi, lze notáři udělit pouze procesní plnou moc pro celé řízení.

Zmocněncem účastníka může být rovněž patentový zástupce. Patentovým zástupcem je ten, kdo je zapsán v seznamu patentových zástupců vedeném Komorou patentových zástupců ČR. Patentový zástupce může zastupovat účastníka jen ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví (srov. § 1 odst. 2 PatZást¹²⁷), a to v řízení před soudem prvního stupně a před odvolacím soudem. Dovolatele, u něhož je předepsáno povinné zastoupení, není oprávněn zastupovat ani ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví.¹²⁸

7.3.3. Zastupování obecným zmocněncem

Účastník se může dát zastoupit také kteroukoliv fyzickou osobou, která je plně svéprávná. Tento zástupce může jednat jediné osobně. Soud rozhodne, že zastoupení obecným zmocněncem nepřipouští, jestliže zástupce zřejmě není způsobilý k řádnému zastupování, anebo jestliže jako zástupce vystupuje v různých věcech opětovně.¹²⁹

Na rozdíl od zastupování profesionálem - advokátem je možné udělit obecnému zmocněnci jak procesní plnou moc, tedy plnou moc pro zastupování

¹²⁶ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 95

¹²⁷ Zákon č. 417/2004 Sb. o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví

¹²⁸ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 160

¹²⁹ § 27 o.s.ř.

v celém řízení, tak i plnou moc jen k některým úkonům (například lze takto udělit obecnému zmocněnci plnou moc toliko k nahlížení do spisu¹³⁰). Obecný zmocněnec není profesionál, zastupování účastníka není předmětem jeho hospodářské činnosti, neprovozuje ji za odměnu, nenese za ni odpovědnost; v rámci nových institutů obsažených v NOZ bychom mohli jeho činnost analogicky přiblížit jako činnost pomoci či návodu, kterým ale nemůžeme přiznat povahu pomoci profesní, odborné, zaručující ústavně zaručené právo na právní pomoc.¹³¹ Obecný zmocněnec je povinen vykonávat zástupčí oprávnění osobně a není možné aby se nechal zastupovat dalším zástupcem (substitutem).

7.3.4 Zastupování opatrovníkem

Není-li zastoupena fyzická osoba, která jako účastník řízení nemůže před soudem samostatně jednat, ustanoví jí soud opatrovníka, je-li tu nebezpečí z prodlení. Stejně se postupuje, stanoví-li tak zvláštní předpis. Dále opatrovníka ustanoví soud též právnické osobě, která jako účastník řízení nemůže před soudem vystupovat proto, že tu není osoba oprávněná za ni jednat nebo že je sporné, kdo je osobou oprávněnou za ni jednat, je-li tu nebezpečí z prodlení. Dále může soud ustanovit opatrovníka také neznámým dědicům zůstavitele, nebyl-li dosud v řízení o dědictví stanoven okruh jeho dědiců, účastníku, jehož pobyt není znám, jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, který byl stížen duševní poruchou nebo z jiných zdravotních důvodů se nemůže nikoliv jen po přechodnou dobu účastnit řízení nebo který není schopen srozumitelně se vyjadřovat.¹³²

¹³⁰ Dle § 44 o.s.ř.

¹³¹ Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 104

¹³² § 29 o.s.ř.

Opatrovníkem soud jmenuje zpravidla osobu blízkou, případně jinou vhodnou osobu, nebrání-li tomu zvláštní důvody. Advokáta lze jmenovat opatrovníkem, jen jestliže jím nemůže být jmenován někdo jiný. Jinou osobu než advokáta lze jmenovat opatrovníkem, jen jestliže s tím souhlasí. Nerozhodli-li soud jinak, takto ustanovený opatrovník vystupuje v řízení před soudem prvního stupně, v odvolacím a v dovolacím řízení.¹³³ Účastníku, který pořídil předběžné prohlášení v očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat, ustanoví soud opatrovníkem s jejím souhlasem osobu za opatrovníka označenou v předběžném prohlášení.¹³⁴ Institut předběžného prohlášení přenesla do procesního práva změna zastoupení provedená NOZ.

Jestliže účastník splňuje předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků, soud mu ustanoví na jeho žádost zástupce, jestliže je to třeba k ochraně jeho zájmů. O možnosti požádat o ustanovení zástupce je soud povinen účastníka poučit. Vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupce pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem či notářem, ustanoví mu soud v takovém případě zástupce z řad advokátů.¹³⁵ U žádosti o ustanovení zástupce z důvodů, že účastník splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků je nezbytné, aby účastník osvědčil, že předpoklady pro osvobození od soudních poplatků splňuje a svá tvrzení podložil příslušnými listinami. Žádosti o ustanovení zástupce soud vyhoví, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.¹³⁶ V opačném případě soud žádost účastníka zamítne.

Podle ustanovení § 31 o.s.ř. má ustanovený opatrovník nebo jiný zástupce stejné postavení jako zástupce na základě procesní plné moci.

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ § 29a o.s.ř.

¹³⁵ § 30 o.s.ř.

¹³⁶ § 138 o.s.ř.

V případech, kdy byl opatrovníkem nebo jiným zástupcem ustanoven advokát, má stejné postavení jako advokát, jemuž účastník udělil plnou moc.

8. Závěr

Jak jsem již uvedl v úvodu je institut zastoupení v současnosti jedním z nejčastěji využívaných právních institutů vůbec. Významným prvkem ve vývoji tohoto institutu bylo beze sporu přijetí nového občanského zákoníku.

Ve své diplomové práci jsem nejprve nastínil historický vývoj tohoto právního institutu, zmínil jsem dle mého názoru významné prameny, které se na vývoji zastoupení podílely.

Dále jsem obecně popsal institut zastoupení a poté se věnoval smluvnímu zastoupení zejména z pohledu způsobů jakými dochází k jeho vzniku a také jeho zániku a jaké jsou k tomu nezbytné podmínky. Ve stejné kapitole jsem zmínil i zvláštní instituty v rámci smluvního zastoupení, jako jsou takzvané samo-kontrahování, zdánlivé zmocnění a zejména poté prokura.

Další kapitola poté popisuje zákonné zastoupení a opatrovnictví. Jaké jsou předpoklady pro opatrovnictví člověka, důvody pro ustanovení opatrovníka a rozsah opatrovnictví. V této kapitole je také zmíněn zcela nový institut a to opatrovnická rada, nebo také opatrovnictví právnických osob.

Pátá kapitola je pak věnována dalším způsobům zastoupení a to konkrétně nápomoci při rozhodování, zastoupení členem domácnosti, vzájemnému zastupování manželů a zastoupení dítěte.

Šestá kapitola obsahuje přehled důsledků překročení zástupčího oprávnění.

Poslední kapitole je poté zaměřena na procesní zastoupení v civilním soudním řízení.

Závěrem lze říci, že NOZ je zcela jasně přínosem pro institut zastoupení. Přinesl jednak přehlednost a také zevrubnější zpracování jednotlivých aspektů zastoupení. V neposlední řadě přinesl i některé nové instituty, jako například opatrovnickou radu, které zvyšují ochranu zastupovaných a v oblasti smluvního zastoupení přinesl posílení smluvní volnosti stran při uzavírání smlouvy o zastoupení.

Jak již bylo uvedeno v úvodu institut právního zastoupení je velice rozsáhlý a proto daná práce není vyčerpávajícím přehledem zastoupení v občanském právu, ale zaměřuje se pouze na vybrané kapitoly tohoto veledůležitého institutu.

9. Použité zdroje:

Literatura:

- Pokorná, J.; Kovařík, Z.; Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I.díl, Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.
- Pelikánová, I. a kolektiv: Obchodní právo, 1. Díl, 2. Přepřacované vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.
- Tichý, L.: Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.
- Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014.
- Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník. I. Obecná část. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014.
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné 1. 4. vydání, Praha: ASPI, 2005.
- Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M.: Římské právo. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995.
- DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. Občanské právo hmotné. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013.
- Bělohlávek, J.A., Černý, F., Jungwirthová, M., Klíma, P., Profeldová T., a Šrotová, E.: Nový občanský zákoník: Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících. Praha: Aleš Čeněk, 2012.

- Eliáš, Karel. Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 2. svazek. Praha: Linde, 2008.
- Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.
- Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Judikatura:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 33 Cdo 5273/2009, ze dne 15. 12. 2011
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 33 Cdo 4385/2007, ze dne 24. 02. 2010
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 23 Cdo 2713/2009, ze dne 25. 11. 2009
- Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 412/04 ze dne 7. 12. 2005
- Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky, sp. zn. II. ÚS 629/04, ze dne 31. 3. 2005
- Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky, sp. zn. IV. ÚS 744/05, ze

dne 28. 6. 2006

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 21 Cdo 2439/2007, ze dne 26.08.2008
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 33 Odo 806/2006, ze dne 30. 4. 2008
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 32 Cdo 781/2009, ze dne 3. 2. 2010
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 21 Cdo 5429/2007, ze dne 22. 4. 2010
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 26 Cdo 2335/2003, ze dne 29. 7. 2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 30 Cdo 629/2005, ze dne 2. 6. 2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 21 Cdo 2207/2003, ze dne 29. 1. 2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 32 Odo 766/2003, ze dne 17. 2. 2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 29 Odo 215/2002, ze dne 27. 11. 2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 26 Cdo 420/2002, ze dne 31. 5. 2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 22 Cdo 1772/2004, ze dne 16. 11. 2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 29 Odo 1061/2004,

ze dne 29. 11. 2005

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 29 Odo 894/2006, ze dne 23. 5. 2007
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 22 Cdo 1134/2000, ze dne 4. 12. 2000

Právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práva a svobod
- Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník
- Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník
- Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád
- Zákon č. 85/1996 Sb. o advokacii
- Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině
- Zákon č. 500/2004 Sb. správní řád
- Zákon č. 133/2000 Sb. o evidenci obyvatel
- Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích
- Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce

- Zákon č. 280/2009 Sb. daňový řád
- Zákon č. 201/2002 Sb. o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových
- Důvodová zpráva k NOZ, dostupné např. v právním informačním systému ASPI

Odborné články:

- Spáčil, J.: Poznámky k zastoupení na základě plné moci. Právo a podnikání, 1996, č. 1, s. 7.
- Fiala, J. – Švestková, J.: Příspěvek k zastoupení v občanském procesním právu. Bulletin Advokacie, 1993, s. 26.
- Korbel, František: Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. Bulletin Advokacie. 2011. č. 5
- Melicharová-Karfíková, D.: Několik poznámek k zastoupení na základě plné moci. In Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, 2005, s. 275.
- Myslil, S.: Plná moc udělená více zmocněncům. Bulletin Advokacie, 2002, č. 2, s. 26.
- Hurychová, K.: Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie. Publikováno 20.10.2014. Dostupné online na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/prokura-v-novem-obcanskem-zakoniku>

Abstrakt

Zastoupení:

Tato diplomová práce na téma zastoupení je zaměřena obecně na institut zastoupení. Zabývá se především právní úpravou obsaženou v občanském zákoníku, zákoně č. 89/2012 Sb. Přibližuje základní pojmy a rozlišení způsobů zastoupení. Vzhledem k rozsahu diplomové práce však není možné obsáhnout celý institut zastoupení, který patří k jednům z nejrozsáhlejších v právu. Tato práce je proto zaměřena na zastoupení hmotněprávní a zejména pak na podmínky vzniku a zániku smluvního zastoupení a také na opatrovnictví, a to především opatrovnictví fyzických osob.

Diplomová práce obsahuje i nastínění historického vývoje institutu zastoupení v našem právu, ale opět s ohledem na jeho rozsáhlost se zjevně nejedná o přehled vyčerpávající, ale pouze o zmínění těch nejvýznamnějších pramenů.

Součástí této práce je i přehled procesního zastoupení v civilním soudním řízení.

Přijetí občanského zákoníku zákona č. 89/2012 Sb. mělo na institut zastoupení výrazný dopad, když do platného práva přinesl množství nových důležitých dílčích institutů a také větší přehlednost.

Abstract

Representation:

This thesis on the topic of representation is focused generally on behalf of the Institute. It mainly deals with the rules contained in Civil Code, Act no. 89/2012 Coll. It describes basic concepts and methods of resolution representation. Its interpretation focuses on the differences between any forms of representation. In that case, it is not possible to write up the entire institution of the representation, which was one of the largest in the law. This work is therefore focused on the substantive representation, and especially on the conditions for the creation and termination of contractual representation and on guardianship and especially guardianship of individuals.

The thesis contains also an outline of the historical development of the Institute's presence in our law, but again, considering the vastness of representation, it is not an exhaustive analysis, but merely mentioning the most significant sources.

An element of this thesis is also an overview of the procedural representation in civil court proceedings.

Adoption of the Civil Code Act no. 89/2012 Coll. had to institute represented a significant impact when to applicable law brought many new important sub-institutes, and greater clarity.

Zastoupení / Representation:

Klíčová slova / Key words

Zastoupení, Zástupce, Plná moc, Opatrovnictví

Representation, Representative, Power of attorney, Guardianship